

Provincie Noord-Holland

Pilot sociale kwaliteit in de Kop

Profielen van vier dorpen

19 november 2014

COMPANEN

ADVIES VOOR
WONINGMARKT
EN LEEFOMGEVING

COMPANEN ADVIES VOOR WONINGMARKT EN LEEFOMGEVING

DATUM 19 november 2014

TITEL Pilot sociale kwaliteit in de Kop

ONDERTITEL Profielen van vier dorpen - Concept

Boulevard Heuvelink 104
6828 KT Arnhem

Postbus 1174
6801 BD Arnhem

info@companen.nl

www.companen.nl

(026) 351 25 32

@Companen

BTW NL001826517B01

IBAN NL95RABO0146973909

KVK 09035291

OPDRACHTGEVER Provincie Noord-Holland

AUTEUR(S) Pauline van der Haagen (Provincie Noord-Holland)
Fardoe Kreeft (Provincie Noord-Holland)
Marnix Groenland (Companen)
Wietske Tideman (Companen)

PROJECTNUMMER 4100.114

Inhoud

1 Inleiding 1

1.1 Achtergrond van het project: motie Sociale Kwaliteit 1
1.2 Wat is sociale kwaliteit? 1
1.3 Pilot in vier gemeenten 2
1.4 Toepassing van kennis over sociale kwaliteit 3
1.5 Aanpak 3
1.6 Leeswijzer 4

2 Julianadorp (gemeente den Helder) 5

2.1 Historie 5
2.2 Leefomgeving: prettig wonen, werken en verblijven 6
2.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving 7
2.4 Welvaart: sociaaleconomische kracht van de regio 9
2.5 Eigenaarschap en participatie 9
2.6 Conclusie 10

3 Middenmeer (gemeente Hollands Kroon) 12

3.1 Historie 12
3.2 Leefomgeving: prettig wonen, werken en verblijven 13
3.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving 14
3.4 Welvaart: sociaaleconomische kracht van de regio 16
3.5 Eigenaarschap en participatie 17
3.6 Conclusie 18

4 Sint Maartensvlotbrug (gemeente Schagen) 19

4.1 Historie 19
4.2 Leefomgeving: prettig wonen, werken en verblijven 21
4.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving 22
4.4 Welvaart - Sociaaleconomische kracht van de regio 23
4.5 Eigenaarschap en participatie 24
4.6 Conclusie 24

5 Oosterend (gemeente Texel) 26

5.1 Historie 26
5.2 Leefomgeving 27
5.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving 27
5.4 Welvaart: Sociaaleconomische kracht van de regio 29
5.5 Eigenaarschap en participatie 30
5.6 Conclusie 31

6 Sociale kwaliteit in de vier kernen 32

6.1 Leefomgeving 32
6.2 Meedoen en welbevinden 32
6.3 Welvaart – sociaal economische kracht van de regio 33
6.4 Eigenaarschap en participatie 33

Bijlage I - Analysekader sociale kwaliteit 34

Bijlage II - Bronnen 36

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van het project: motie Sociale Kwaliteit

Op 19 november 2012 hebben Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland de motie Sociale Kwaliteit ingediend. Met deze motie hebben zij Gedeputeerde Staten verzocht om sociale kwaliteit integraal onderdeel te laten uitmaken van de kerntaken van de provincie. Ze hebben Gedeputeerde Staten gevraagd met een voorstel te komen over de wijze waarop sociale kwaliteit een plek krijgt binnen alle provinciale beleidsterreinen en het beleidsproces. Verder hebben Provinciale Staten verzocht te bezien of er een pilot kon worden uitgevoerd binnen het programma Kop op de Kaart[1] en op basis hiervan een gedegen analyse te maken voor een bredere implementatie. Dit dient te resulteren in een voorstel voor brede implementatie van sociale kwaliteit in de organisatie.

Uitvoering van de motie

De uitvoering van de motie bestond uit twee fases (in tijd); in fase één is het concept van sociale kwaliteit uitgewerkt (wat is sociale kwaliteit?) en in fase twee heeft de uitvoering van de pilot plaatsgevonden, waar deze rapportage zich op richt.
Het doel van de pilot was tweeledig, het toetsen van het 'analysekader sociale kwaliteit' (zie bijlage I) in de praktijk en het opstellen van vier profielen van vier kernen in de Kop van Noord-Holland aan de hand van het analysekader. De vier kernen die in kaart zijn gebracht zijn Middenmeer (gemeente Hollands Kroon), Sint Maartensvlotbrug (gemeente Schagen), Julianadorp (gemeente Den Helder) en Oosterend (gemeente Texel). Deze profielen zijn terug te vinden in hoofdstuk 2, 3 en 4.

1.2 Wat is sociale kwaliteit?

Aan de hand van atelierbijeenkomsten met medewerkers van de provincie en een analyse van zes projecten van het programma Kop op de Kaart is het concept sociale kwaliteit verder uitgewerkt en wordt omschreven als volgt:

Sociale kwaliteit gaat over de mogelijkheden van mensen om deel te nemen aan het maatschappelijk leven en datgene wat daarin van invloed is op hun welbevinden en individuele mogelijkheden.

Deze omschrijving laat zien dat sociale kwaliteit een breed concept is dat alle beleidsterreinen van de provincie kan omvatten. Sociale kwaliteit gaat dus niet over het sociale beleid, zoals de provincie dat nu kent. Sociale kwaliteit laat zien waar het beleid van de provincie – en specifiek met betrekking tot de kerntaken – de leefomgeving en het leven van mensen raakt, wat de maatschappelijke impact is van dat beleid.

Analysekader sociale kwaliteit

Aan de hand van inzichten uit de literatuur, de ateliers en middels de analyse van enkele projecten binnen het programma Kop op de Kaart is een analysekader voor sociale kwaliteit ontwikkeld, dat is opgenomen in de bijlage.

[1] Dit programma heet nu 'De Kop werkt!'

In het analysekader Sociale Kwaliteit worden vier thema's onderscheiden:
1. **Leefomgeving**: de kwaliteit van de omgeving waarin mensen wonen, werken en verblijven;
2. **Meedoen en welbevinden**: meedoen aan sociaal, economisch en cultureel leven;
3. **Welvaart**: sociaal-economische kracht van de regio;
4. **Eigenaarschap en participatie**: zeggenschap en handelingsmogelijkheden.

Het analysekader is ontwikkeld als hulpmiddel c.q. instrument om sociale kwaliteit van (te ontwikkelen) beleid, programma's en projecten zichtbaar te maken. Het moet een instrument worden waarmee ambtenaren 'sociale kwaliteit' bij ontwikkeling van beleid, programma´s en projecten een duidelijke plek weten te geven.
Met behulp van deze vier thema's zou het mogelijk moeten zijn om in kaart te brengen wat de effecten van (voorgenomen) beleid zijn voor bijvoorbeeld de leefomgeving van mensen. Andersom kan worden bekeken hoe beleid gewenste effecten teweeg kan brengen binnen deze vier thema's of juist ongewenste effecten kan voorkomen of minimaliseren.

1.3 Pilot in vier gemeenten

Om de toepassing van het analysekader te toetsen is een pilot uitgevoerd, waarbij de werking en het gebruik van het analysekader is getoetst in de praktijk. Hierbij is aan de hand van de vragen in het analysekader een profiel opgesteld van vier kernen.
In het kader van het programma 'De Kop werkt!' en het project 'Ruimte voor Vraag' is reeds onderzoek gedaan naar de vitaliteit en ontwikkelingskansen voor de kernen (rapport 'Kansen voor kernen in de Kop[2]). Dit onderzoek was vooral ruimtelijk ingestoken en biedt voornamelijk informatie voor het thema 'Leefomgeving' van het analysekader, maar nog niet alle thema's en onderwerpen zijn in dit onderzoek afdoende aan de orde gekomen. Aan de hand van de nog niet bekeken thema's en onderwerpen van het analysekader is de sociale kwaliteit aanvullend in beeld gebracht. Er is voor vier kernen gekozen die in het onderzoek Kansen voor Kernen in ruimtelijke zin zijn bekeken. In elke gemeente van de Kop is voor één kern gekozen, elk met een ander karakter:

- Julianadorp in de gemeente Den Helder;
- Middenmeer in de gemeente Hollands Kroon;
- Sint Maartensvlotbrug in de gemeente Schagen;
- Oosterend in de gemeente Texel.

Voor het toetsen van het analysekader in de pilot is niet gekeken vanuit een bepaald (voorgenomen) beleid of bepaalde effecten van beleid in de onderzochte kernen. In de pilot is bekeken of het gebruik van het analysekader een beeld van en inzicht in de kernen oplevert dat waarheidsgetrouw is en of dit het analysekader alle aspecten van het maatschappelijk leven beslaat.
Er worden daarom geen beleidsaanbevelingen gedaan naar aanleiding van het onderzoek. Wel is er per kern aangegeven wat voor deze kernen belangrijke of opvallende aspecten zijn van sociale kwaliteit; wat de mogelijkheden zijn om deel te nemen aan het maatschappelijk leven in deze kernen en wat van invloed is op het welbevinden en de individuele mogelijkheden van bewoners.

[2] http://www.noord-holland.nl/web/Projecten/PARK-Provinciaal-Adviseur-Ruimtelijke-Kwaliteit/artikel-12/Kansen-voor-kernen-in-de-Kop.htm

1.4 Toepassing van kennis over sociale kwaliteit

Het hanteren van het analysekader, waarmee het verhaal achter de cijfers wordt opgehaald, levert een schat aan kennis op. Deze kennis over de sociale kwaliteit in kernen helpt overheden en maatschappelijk partners bij het beredeneren van de effecten van maatregelen, voortkomend uit projecten, beleid of programma's. Daarnaast kan de kwaliteit van de kernen meegenomen worden in visies en beleid dat de kernen betreft.
Op diverse beleidsterreinen is het waardevol om het effect van de maatregelen op de sociale kwaliteit in beeld te brengen. De impact zal in iedere kern en voor iedere doelgroep verschillen. Zo is bijvoorbeeld in kern 'x' het verenigingsleven opgebouwd rondom het zwembad. Als wordt gekozen dit zwembad weg te halen, is het effect op de sociale kwaliteit groter dan in een dorp waar dat niet zo is. Met name als dwarsverbanden worden gelegd tussen (onderwerpen van de) vier thema's uit het analysekader, kunnen waardevolle uitspraken worden gedaan. Het effect van het wegvallen van een buslijn is veel groter als de bevolking vergrijsd is, het voorzieningenniveau laag en de bereidheid om elkaar te ondersteunen klein is. Voor ouderen is de impact groot, terwijl gezinnen met een auto hier nauwelijks belang aan hechten.
Andersom helpt de mate van sociale kwaliteit om na te denken over de mogelijkheden en de invloed die een gemeenschap zelf heeft. Welke rol kunnen bewoners innemen bij de maatregel? Zo is in het dorp waar het zwembad een spil in het verenigingsleven vormt, de kans groter dat bewoners een deel van het beheer op zich willen nemen.

1.5 Aanpak

Voor het onderzoek hebben interviews plaatsgevonden met bewoners, bewonersorganisaties, gemeenteambtenaren en verscheidene organisaties die een relatie hebben met het dorp of activiteiten hebben in het dorp, zoals bijvoorbeeld de thuiszorg, de woningcorporatie, de kerk, de muziekvereniging etc. Dit is gebeurd volgens de 'sneeuwbalmethode'; er wordt gestart met gesprekken met enkele sleutelfiguren (bijv. de dominee, de beheerder van het dorpshuis, de woonconsulent) en aan hen wordt vervolgens gevraagd met wie er nog meer gesproken kan worden. Om te voorkomen dat de gesprekken binnen een bepaald netwerk van actieve bewoners blijft, zijn er ook gesprekken gevoerd met mensen op straat. De mensen zijn bevraagd op onderwerpen van alle vier de thema's van het analysekader zoals; 'Is het prettig wonen in het dorp? Welke voorzieningen zijn er in het dorp en is men daar tevreden over? Hoe is het contact met medebewoners? Is er voldoende werkgelegenheid? Kan men meepraten over beleid?' etc.
Op basis van al de informatie uit deze gesprekken en andere bronnen is er een eerste profielschets van het dorp opgesteld aan de hand van de vier thema's 'Leefomgeving', 'Meedoen en welbevinden', 'Welvaart- (sociaal-economische kracht van de regio)' en 'Zeggenschap en participatie'. Deze profielschets is besproken met de geïnterviewden gezamenlijk om na te gaan of het profiel klopte en er een juist beeld was geschetst van het dorp. Hiermee is getoetst of het gebruik van het analysekader een waarheidsgetrouw beeld oplevert. Bij alle vier de kernen bleek dit het geval te zijn. Tijdens deze bijeenkomst is er verder gediscussieerd over het profiel en is met de input van de geïnterviewden het profiel verder aangescherpt. Dit is nog een laatste maal naar alle geïnterviewden gestuurd voor de laatste aanvullingen, en verwerkt in deze rapportage.

1.6 Leeswijzer

- In de komende hoofdstukken worden de verschillende kernen besproken; achtereenvolgens Julianadorp (hoofdstuk 2), Middenmeer (hoofdstuk 3), Sint Maartensvlotbrug (hoofdstuk 4) en Oosterend (hoofdstuk 5). Elk hoofdstuk is hetzelfde opgebouwd volgens de kwadranten van het analysekader.
- Hoofdstuk 6 schetst de grote lijn die volgt uit de profielen van de vier kernen gezamenlijk; wat leert de verkenning van sociale kwaliteit in de vier kernen ons?
- Als bijlage is het analysekader Sociale Kwaliteit toegevoegd.

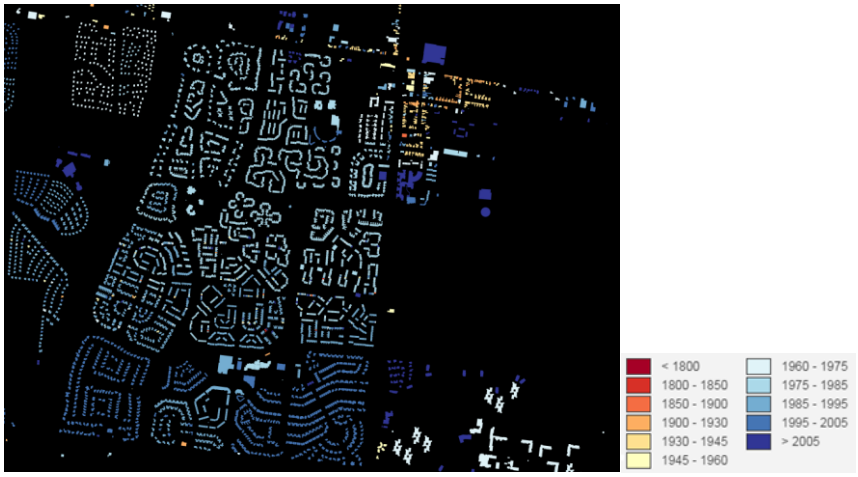
2 Julianadorp (gemeente den Helder)

2.1 Historie

Julianadorp is een relatief jong dorp, gebouwd in de polder “Het Koegras”. Het dorp heeft het karakter van een gepland dorp, alleen de oude kern heeft een historisch dorpshart. De Koegras-polder werd tussen 1817 en 1824 drooggelegd ten behoeve van de aanleg van het Noordhollands kanaal. De polder bestond vooral uit stuifduinen met laagten waar plantengroei tot ontwikkeling kwam. Nicolaas Beets noemde in zijn boek "Teun de Jager" de polder "Woestijn van het Koegras". De grond was erg arm. Door gebruik van kunstmest werden deze gronden vruchtbaar gemaakt en kwam de veehouderij tot ontwikkeling. Midden 1800 was er sprake van verbouw van graangewassen en er kwamen steeds meer boerderijen en arbeiderswoningen bij in de polder. De polder kwam in 1849 in particuliere handen. De eigenaar stichtte een school voor kinderen uit Koegras en Callantsoog. Daaromheen vormde zich een buurtschap voor arbeiders en “neringdoenden”, genaamd naar de eigenaar: Loopuytdorp. Ook vestigden zich drie kaasfabrieken, een houtzaagmolen, een bakker, een smederij en een kerk. Na de geboorte van prinses Juliana, werd koningin Wilhelmina gevraagd of het dorp de naam Julianadorp mocht voeren.
Tijdens het interbellum werd grond opgekocht door bollentelers die te weinig ruimte hadden in de Bollenstreek in Zuid-Holland. Nu is de bloembollenteelt de belangrijkste agrarische bedrijfstak van Koegras. De dorpers, de bewoners van de oude kern, hebben vaak ook een achtergrond in het bollenbedrijf.

De grote groei van Julianadorp begon toen Den Helder tijdens de wederopbouw sterk groeide, onder andere vanwege de groei van de marine. Vanwege de ligging van militaire parafernalia kon niet direct aan Den Helder worden gebouwd. Het plan was om op termijn het open stuk ook vol te bouwen, maar dit is door stagnerende groei van Den Helder nooit gebeurd. Dit heeft ervoor gezorgd dat Julianadorp zich als eigenstandig dorp kon ontwikkelen.
De oude kern vormt nog steeds het hart van Julianadorp, al ligt het geografisch niet in het centrum. Aan de oude kern is in 2009 een nieuw winkelcentrum gebouwd. Eind jaren ‘70 werd aan de westkant van de oude kern een zogenaamde “bloemkoolwijk” gebouwd, een woonerfwijk met kronkelende straten gekoppeld aan een boomstructuur. In de jaren ’80 en ’90 werd het dorp aan de zuidkant uitgebreid. Het nieuwe gedeelte is vele malen groter dan de oude kern en heeft het karakter van een uitbreidingswijk. De oude kern heeft een dorps woonmilieu. In Julianadorp aan Zee werden recreatieparken gebouwd, die veel toeristen trekken. De bewoners die in Julianadorp terecht kwamen hadden vaak een band met de marine.

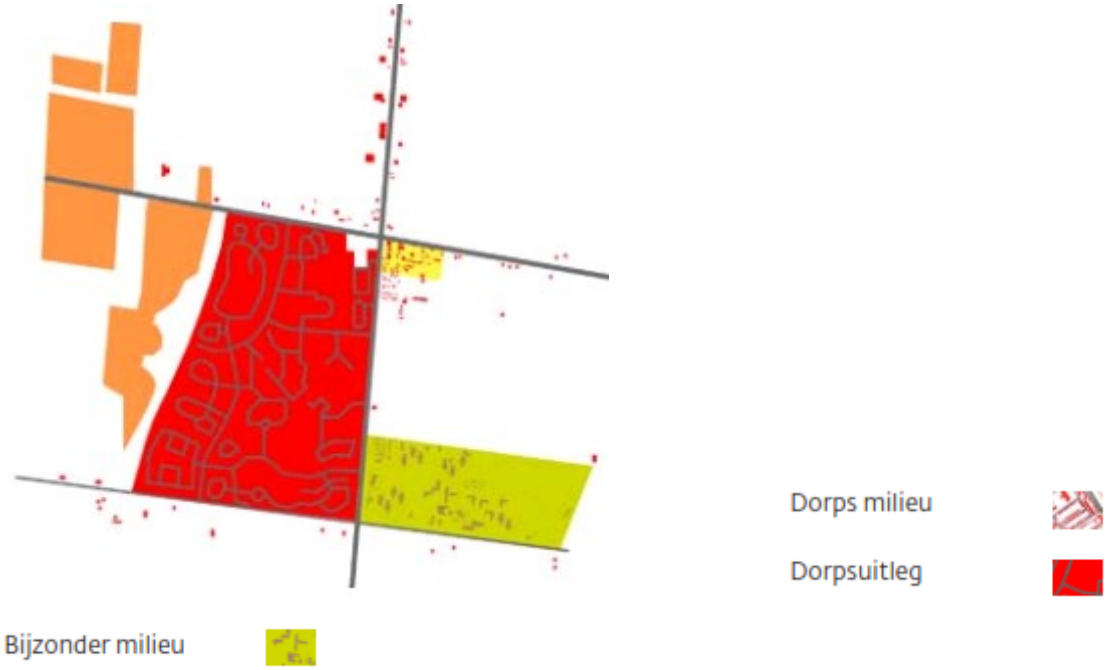

Bevolking, huishoudens en woningen

- Julianadorp telt 13.225 inwoners. Het dorp is gezinsrijk en telt relatief weinig ouderen. In vergelijking met de gemeente Den Helder wonen minder ouderen in het dorp. Er zijn net iets meer bewoners mensen in de leeftijdsgroep 45-65 jaar. Omdat het aandeel 0 tot 15 jaar ook wat groter is wijst dit op wat meer jonge gezinnen. Omdat de groep 15-25 jaar niet groter is, zijn er ook wat meer empty-nesters: gezinnen waarbij de kinderen het huis uit zijn.
- De inwoners vormen gezamenlijk 5.645 huishoudens, wat betekent dat er gemiddeld 2,3 personen in één huishouden wonen. Dit is meer dan in Den Helder. Wat betreft huishoudenstypen zijn er meer gezinnen en weinig eenpersoonshuishoudens.
- Er staan 5.368 woningen in Julianadorp, waarvan slechts 21% huur. In de gemeente Den Helder is dat 47%. De gemiddelde WOZ-waarde bedraagt €191.000 (gemeente: € 155.000). Op 1 oktober 2014 stonden er 293 woningen te koop in Julianadorp (bron: Funda). Deze woningen variëren in vraagprijs van € 120.000 voor een kleine eengezinswoning aan de Doorzwin, tot € 800.000 voor een vrijstaande woning aan de Zwanenbalg.

2.2 Leefomgeving: prettig wonen, werken en verblijven

Julianadorp heeft de naam het rustige, prettige woondorp te zijn van Den Helder waar mensen tevreden wonen. Bewoners vinden de ligging nabij zee de grootste aantrekkingskracht van Julianadorp. Ook het groene karakter van het dorp wordt gewaardeerd, evenals de rust en het gebrek aan files. Door het dorp loopt de slenk, een parkstructuur met kijkgroen. Sommige bewoners vinden Julianadorp geïsoleerd liggen, ver van de Randstad en gelegen op een relatief smalle landtong.
In het dorp zijn voornamelijk eengezinswoningen te vinden. Doorgaans zijn ze goed onderhouden, alleen in Middelzand en Kruiszwin staan sommige woningen er niet goed bij. Dit zijn buurten met voornamelijk sociale huurwoningen waarvan een deel verkocht is aan mensen met een lager inkomen. Onder deze groep komt het voor dat bewoners geen geld voor onderhoud hebben, zeker als er sprake is geweest van inkomensdaling. Ook is de woonomgeving daar rommeliger. Bewoners klagen over het gebrek aan parkeerplaatsen in de wat oudere wijken. Destijds werd gewerkt met een parkeernorm van 0,6 auto per huishouden, wat tegenwoordig veel te laag is.
Aan de zuidoostkant van het dorp ligt Noorderhaven, een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Op deze locatie worden ook woningen gebouwd in een parkachtige omgeving.

2.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving

Er is een actief dorpsleven, met een rijk verenigingsleven en veel evenementen. De culturele vereniging “Julianadorp Vooruit” organiseert de nodige evenementen, zoals de kermis, winterfair en de verkiezing van de dorper van het jaar. Deze vereniging bestaat voornamelijk uit “dorpers”, de oorspronkelijke bewoners met niet zelden een achtergrond als bollenteler. Bewoners uit het hele dorp nemen deel aan de activiteiten.

In het nieuwe gedeelte heeft de gemeenschap de kenmerken van een woonwijk. De sociale controle is beperkt. Mensen lopen bij elkaar de deur niet plat. “Veel mensen leven vredig langs elkaar heen”, aldus een bewoner. Wel is er desgevraagd altijd bereidheid om buren behulpzaam te zijn. Buren weten het wel van elkaar als men op vakantie gaat en als de gordijnen een tijdje gesloten blijven wordt er zeker aangebeld. Veel verder dan dat gaat het doorgaans niet, er zijn weinig straatfeesten en dergelijke. In wijken met veel gepensioneerden is er wat meer controle. Toch kennen veel mensen elkaar, onder andere door het rijke verenigingsleven.

Het is niet moeilijk om als nieuwkomer een plek te vinden in de gemeenschap. Op het oude dorp na is Julianadorp, gezien haar jonge geschiedenis, te kenschetsen als woondorp. Veel mensen zijn van buiten gekomen. Vaak hebben zij een relatie met de marine en kwamen vanuit het hele land naar Julianadorp. Toch voelen bewoners zich, ondanks de relatief jonge geschiedenis, echt Julianadorper en zeker geen “Den Heldenaar”.

Het is in het dorp merkbaar dat ex-marinemensen elkaar weten te vinden. Zij pakken gezamenlijk veel op en nemen veelvuldig deel aan het vrijwilligerswerk.
Voor jongeren heeft Julianadorp niet veel te bieden. Er is sprake van wat overlast door hangjeugd. De hangplek die voor hen was gecreëerd is weggehaald omdat er gedeald zou worden. Jongeren gaan minder uit dan voorheen. De discotheek in Callantsoog is gesloten en sinds jongeren niet meer mogen

drinken voor hun achttiende gaan zij veel minder naar het café. Jongeren kunnen wel terecht bij jongerencentrum Vliet 60. Daarnaast is er een straathoekwerker actief.

Mensen met een zorgvraag zijn vooral aangewezen op de formele instanties. Mantelzorg wordt alleen geleverd door de naaste familie, als deze in de regio woont. Dat is zeker niet altijd het geval, omdat er veel mensen uit het hele land naar Julianadorp zijn getrokken. De formele zorgvraag is goed georganiseerd en is een behoorlijk zorgaanbod.
Er zijn geen signalen dat eenzaamheid meer voorkomt in Julianadorp dan elders. Het verschilt per wijk. In wijken met veel tweeverdieners, zoals Zwanenbalg, komt het meer voor omdat er overdag bijna niemand thuis is. Signalering vindt daarnaast door buurtbewoners en bewonersorganisaties plaats. Zij klagen dat strengere privacyregels doorverwijzing in de weg staat.

Er zijn goede voorzieningen voor zorgvragers aanwezig. Er is een verloskundig centrum, huisartsen, tandartsen, fysiotherapie, diëtisten, logopedie, woonvoorzieningen voor verstandelijk gehandicapten, thuiszorg, prikpost en GGD. In Den Helder is een ziekenhuis. In wijksteunpunt De Verbinding is de dagopvang van Vrijwaard en de bloedprikdienst te vinden. Het steunpunt is centraal gelegen in een woonzorgzone met ruim tweehonderd nul-tredenwoningen.
Aan de zuidoostkant van het dorp ligt Noorderhaven, een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Op deze locatie worden ook woningen gebouwd. Door Julianadorp verspreid zijn diverse locaties voor begeleid wonen te vinden.

Binnen een half jaar zal de voormalige gevangenis nabij Julianadorp een opvangcentrum voor asielzoekers worden. Dit zal merkbaar worden in de gemeenschap en leidt tot positieve en negatieve gevoelens.

Ontmoeting
Het dorpshuis wordt verplaatst naar een nieuwe multifunctionele accommodatie. Daarnaast zijn er diverse andere ontmoetingsmogelijkheden, zoals het wijksteunpunt ‘De Verbinding’, waar ouderen elkaar ontmoeten. Hier biedt men maaltijden voor een lage prijs aan voor minima. Dit is een middel om eenzaamheid te bestrijden, door ouderen (met een minimuminkomen) specifiek uit te nodigen. Juist de groep ouderen met een laag inkomen is kwetsbaar voor eenzaamheid. In ‘De Verbinding’ ontstaan veel nieuwe activiteiten, door bezoekers zelf opgepakt. Eenzaamheid van ouderen komt voor, met name als ouderen geen band hebben met de marine en de familie ver weg woont.
Er is een rijk verenigingsleven met hun verenigingsgebouwen voor alle leeftijdsgroepen. Aan het Loopuytpark is wat horeca geconcentreerd, naast wat overige locaties. De hangplek is zoals eerder beschreven verdwenen. Er is wel een jeugdhonk (Vliet 60) met activiteiten als workshops.

2.4 Welvaart: sociaaleconomische kracht van de regio

De economie in de regio, zo ook die van Julianadorp, is sterk gericht op Den Helder. Veel bewoners zijn ex-marinemensen en kwamen in Julianadorp wonen omdat zij binnen een straal van 50 kilometer van de Helderse marinebasis dienden te wonen. De inkrimping van de marine – en parallel hieraan de toeleveranciers - wordt ook in Julianadorp gevoeld. Er zijn steeds meer werklozen en het aandeel lage inkomens groeit. Toch doet Julianadorp het beter dan Den Helder. Vanwege de aanwezigheid van veel koopwoningen is het lage kader van oudsher in mindere mate in Julianadorp te vinden. Veel voormalig marine-medewerkers uit Julianadorp hebben elders werk gevonden. Zij oriënteren zich nu op de regio Alkmaar, Amsterdam en Hoorn (agriport). De offshore-industrie biedt steeds meer werkgelegenheid en maakt de regio minder afhankelijk van de marine. Deze industrie trekt overigens wel veel mensen van buiten de regio aan, die niet in Julianadorp komen wonen. Jongeren uit Julianadorp willen dit werk vaak niet. Voorts nemen activiteiten rondom windenergie toe. Rondom Julianadorp gaat het in de agrarische sector prima, maar dit biedt beperkt werkgelegenheid. Laaggeschoold werk van bollentelers wordt ingevuld door arbeidsmigranten.
Recreatie vormt een belangrijk onderdeel van de Julianadorper economie, veel mensen werken hierin. Het toerismeseizoen wordt bovendien steeds langer. Door de aanwezigheid van recreatieparken in Julianadorp aan zee, is er draagvlak voor meer supermarkten en horeca. Een deel van de recreatieparken is aan vernieuwing toe.

Armoede komt relatief niet veel voor. Uit data van het CBS blijkt ook dat het aandeel huishoudens met een laag inkomen (33%) kleiner is dan in de regio (41%). In de gemeente Den Helder komen relatief veel echtscheidingen voor. Dit vergroot de kans op armoede aanzienlijk. Bovendien zijn relatief veel jongeren laagopgeleid. Een deel van de jongeren trekt weg voor een hogere opleiding en het is de vraag in welke mate zij terug keren. De landelijke trend dat hoogopgeleiden zich in de Randstad vestigen begint langzaamaan ook zichtbaar te worden in Julianadorp.

Voorzieningen
Er zijn veel en voldoende voorzieningen om niet het dorp uit te hoeven. Er zijn twee winkelcentra met supermarkten, kappers, groenteboer, drogisterij, enzovoorts. Voor niet-dagelijkse boodschappen zijn de bewoners primair georiënteerd op Den Helder. Dit zijn wel voornamelijk de “functionele boodschappen”, winkelen als uitje wordt eerder gedaan in Schagen of Alkmaar.
De kinderen uit de gezinnen, waarvan er in korte tijd veel in Julianadorp zijn komen wonen, worden ouder, waardoor er nu in korte tijd een overmaat aan scholen is ontstaan.

2.5 Eigenaarschap en participatie

Het dorp is goed georganiseerd. Hier komt de marine-achtergrond van een aanzienlijk deel van de bewoners aan het licht. Zij hebben een sterke organisatiekracht. Door hun achtergrond en een sterk netwerk zijn zij in staat om veel voor elkaar te krijgen. Zij moeten relatief jong met functioneel leeftijdsontslag, waardoor veel vitale mensen veel tijd hebben voor vrijwilligerswerk. Zij brengen bovendien een moraal van elkaar steunen mee. Bij veel initiatieven – uiteraard niet alle – zijn voormalige medewerkers van de marine betrokken. Keerzijde is dat het “marine-gewijs” gaat. Voor mensen zonder marine-achtergrond is het soms lastig om aansluiting te vinden bij deze werkwijze, door sommigen omschreven als rechtlijnig.

De hoge organisatiegraad is terug te zien in de georganiseerde bewonersgroepen, zoals bewonerscommissies, buurtverenigingen, belangenvereniging, ouderenbonden en het wijksteunpunt. De belangenvereniging heeft zelf een analyse gemaakt van het dorp. Het dorpshuis wordt door bewoners gerund, met subsidie van de gemeente. Vanuit het dorpshuis worden diverse activiteiten georganiseerd, zoals de JEVAK, een jeugdvakantie, biljarten bingo, kaartclubs, dansscholen, fotoclub, knutselclub voor bewoners Noorderhaven, twee muzieklokalen, enzovoorts. Het dorpshuis moet verhuizen naar de multifunctionele accommodatie waar ook de subsidie heengaat, waardoor er grote zorgen zijn bij de uitbaters van het dorpshuis over de toekomstige haalbaarheid van de activiteiten.

Ook wijksteunpunt 'De Verbinding' wordt gerund door 25 vrijwilligers, sinds de gemeente de stekker eruit trok. Zij koken zelf en brengen een deel van de huur op. Er ontstaan vanuit de gezamenlijke maaltijden steeds meer initiatieven op deze locatie. Een deel van de activiteiten die nu in het Dorpshuis plaatsvinden, verhuizen niet mee naar de multifunctionele accommodatie, maar komen naar de Verbinding. Woningcorporatie Woontij neemt een deel van de exploitatie van het gebouw voor haar rekening.
In het verleden hebben dorpelingen zelf een verzorgingstehuis opgericht. Later is dat overgegaan naar een zorgorganisatie.

Stichting de Wering exploiteert het Vliet 60. Jongeren worden uitgedaagd om activiteiten te organiseren. Het bezoek aan Vliet 60 is echter niet erg hoog.

De gemeente en maatschappelijk partners organiseren het wijkgericht werken, waarbij zij bewoners stimuleren om zich te organiseren. De gemeente heeft geld voor bewonersinitiatieven als bewoners een tegenprestatie leveren. Er is een actief Wijkplatform, waarin bewoners samenwerken met maatschappelijke partners als de gemeente, corporatie en welzijn. Dit platform vertegenwoordigt actieve bewoners(organisaties) richting de gemeente en maatschappelijke partners. Het wijkplatform vormt een adviesorgaan richting de gemeente. Zo houdt de gemeente voeling met de bewoners en krijgen bewoners inspraak. De effectiviteit hiervan groeit. Het platform organiseert wijkschouwen, heeft een rol bij het wijkactieplan en denkt mee over de realisatie. Bewonersinspraak loopt ook via andere lijnen, zoals via Belangenvereniging Julianadorp.
Ondanks de inzet van de gemeente in het wijkgericht werken, hebben bewoners soms het gevoel dat zij niet uitgedaagd worden door de gemeente om mee te doen. De gemeente geeft aan dat dit aan het groeien is, van beide kanten wordt momenteel geleerd om samen te werken. De gemeente wordt opgeroepen op om meer aandacht te besteden aan het mobiliseren van bewoners.

2.6 Conclusie

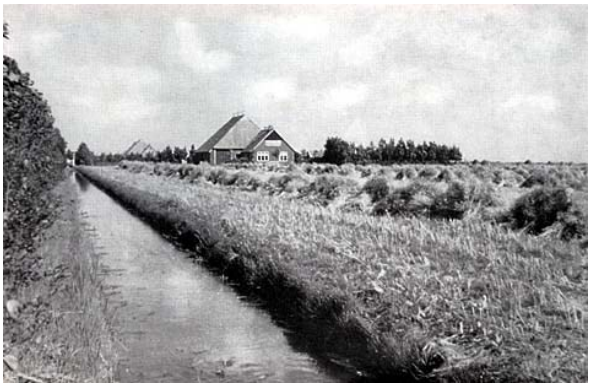
Ondanks de opzet om Julianadorp een buitenwijk van Den Helder te maken, is Julianadorp een echt dorp met eigen karakter geworden. Bewoners zijn gericht op de eigen kern en voelen zich "Julianadorper". Dit valt op, want het dorp is hard gegroeid in de jaren zeventig en tachtig. Er is in de tussentijd een gemeenschapsgevoel ontstaan, waarbij mensen op elkaar letten, zonder bij elkaar de deur plat lopen. Er is sprake van een grote organisatiekracht, bewoners organiseren veel voor elkaar. Dit zorgt ervoor dat je goed oud kunt worden in het dorp, omdat er voldoende onderlinge steun is en eenzaamheid wordt bestreden. Maar het kent grenzen, want mantelzorg wordt alleen geleverd door de naaste familie, als deze in de regio woont. Dat is zeker niet altijd het geval.

De grote organisatiekracht wordt voor een niet onbelangrijk deel ingegeven door de marine-achtergrond van veel bewoners. Voorts speelt mee dat de woningen in Julianadorp vrij groot zijn en de werkloosheid laag ligt. Dit betekent dat er bewoners over het algemeen prima in staat zijn om hun zaken goed te regelen en het inkomensniveau te verkrijgen dat nodig is om in een ruime woning te kunnen wonen.
Het zelforganiserend vermogen biedt kansen voor de zich terugtrekkende overheid. Er zijn veel mogelijkheden om taken die zij laat liggen, door bewoners op te laten pakken. De gemeente dient hiertoe door te pakken in de samenwerken die zij momenteel met bewoners opzet.

3 Middenmeer (gemeente Hollands Kroon)

3.1 Historie

De Wieringermeerpolder werd drooggelegd tussen 1927 en 1930, met als doel om meer landbouwgrond te creëren. De polder bood plaats aan vier woonkernen, waaronder Middenmeer. De boeren die in het gebied kwamen wonen, kwamen uit het hele land. Zij werden aan een grondige selectie onderworpen; de boer moest zijn bedrijf goed kunnen leiden, zijn vrouw het huishouden kunnen regelen en het liefst moest men ook in maatschappelijk en kerkelijk opzicht actief zijn. Nieuwe bewoners kwamen uit alle windhoeken van het land. Er werd rekening gehouden met verschillende kerkelijke gezindten. In de nieuwe kernen kwamen dan ook verschillende kerken en scholen. De vier woonkernen ontwikkelden elk een eigen karakter; in Wieringerwerf woonden de ambtenaren en bestuurders (daar zat het gemeentehuis en de Domeinen), in Middenmeer de handelaars, in Slootdorp en later in Kreileroord de arbeiders.
In de Tweede Wereldoorlog kreeg het gebied weer met water te maken; Duitsers lieten de polder onderlopen in de lente van 1945. Alle gewassen en nagenoeg alle bebouwing werd daarbij verwoest, na de oorlog zijn de dorpen opnieuw opgebouwd en de bewoners teruggekeerd.

Bron: ANP-archief

Na de oorlog is het dorp langzaamaan uitgebreid met een aantal wijken; aan de oostkant in de jaren ’60 en ’70, Land van Kroon in de jaren ’90 en de Schelpenwijk vanaf 2000.
Rond 2005 begon WoonCompagnie met het uitvoeren van herstructureringsprojecten in Middenmeer, om het dorp ‘klaar te maken voor de toekomst’. Helaas hebben de economische omstandigheden de uitvoering van de plannen in moeilijkheden gebracht, waardoor de plannen niet allemaal zijn uitgevoerd. Zo was het plan om de 76 huurwoningen bij de haven, aan de Torenstraat en Havenstraat, te slopen en daar nieuwe woningen te bouwen. In plaats van sloop zijn de woningen gerenoveerd. Binnenkort worden de woningen weer bewoond door reguliere huurders.
Herstructureringsprojecten die wel zijn voltooid:

- Twee appartementengebouwen aan de Kerkring;
- Brede School waarin de drie basisscholen, kinderopvang en bibliotheek zijn gevestigd
- Posthuis, met welzijn- en zorgdiensten
- Jachthaven en camperplaatsen om Middenmeer voor toeristen aantrekkelijker te maken.

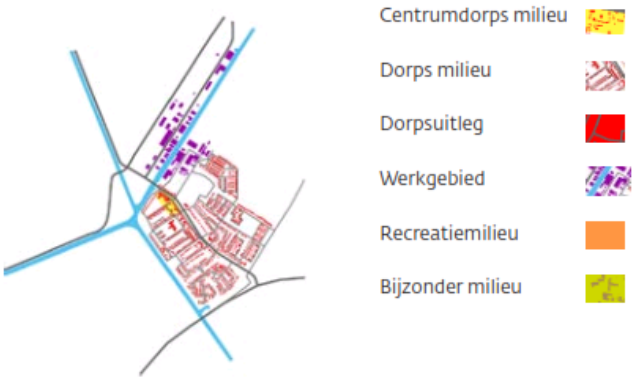
Bevolking, huishoudens en woningen

- Middenmeer heeft 3.120 inwoners. Als we naar de leeftijdsopbouw kijken van de inwoners, valt op dat er, in vergelijking met de gemeente Hollands Kroon en de 'wijk' Wieringermeer wat meer ouderen in het dorp wonen, wat minder gezinnen met oudere kinderen (leeftijdsgroepen 45-65 en 15-25 jaar) wonen en wat meer mensen in de groep 25-45 jaar en kinderen tot 15 jaar, wat wijst op wat meer jonge gezinnen.
- De inwoners vormen gezamenlijk 1.355 huishoudens, wat betekent dat er gemiddeld 2,4 personen in één huishouden wonen. Wat betreft huishoudenstypen zijn er geen grote verschillen ten opzichte van de gemeente als totaal; er wonen iets meer huishoudens zonder kinderen in Middenmeer, passend bij de leeftijdsopbouw van het dorp (meer ouderen).
- Er staan 1.400 woningen in Middenmeer, waarvan 37% huur. De gemiddelde WOZ-waarde bedraagt €189.000. Op 1 oktober 2014 stonden er 61 woningen te koop in Middenmeer (bron: Funda). Deze woningen variëren in vraagprijs van € 84.000 voor een voormalige huurwoning aan de Kanaalweg, tot € 895.00 voor een verbouwde boerderij in het buitengebied.

3.2 Leefomgeving: prettig wonen, werken en verblijven

Middenmeer is een rustig dorp, gelegen aan een knooppunt van verschillende vaarten. Het dorp is compact opgebouwd, met aan de Brugstraat een concentratie van commerciële voorzieningen. De verschillende vaarten rondom Middenmeer maken het dorp specifiek aantrekkelijk voor waterrecreatie. Aan de noordkant van het dorp ligt dan ook een jachthaven. Om de jachthaven en het dorp nog aantrekkelijker te maken voor ook niet-waterrecreanten, zijn er een aantal jaar geleden camperplaatsen gerealiseerd. Waarbij de ondernemers uit Middenmeer zelf ook de handen uit de mouwen voor hebben gestoken om dit te realiseren.
De polder heeft een open en wijds karakter. Mensen waarderen de 'rust en ruimte' die de polder biedt en zijn daaraan gehecht. Dat maakt dat men zich thuis voelt, bijvoorbeeld na het terugkomen van vakantie.

Wonen

De woningvoorraad in Middenmeer bestaat voor 37% uit huurwoningen. Een deel daarvan is goedkope huur. Dit zijn de woningen in Middenmeer-West, richting de haven; kleine woningen met grote achtertuinen, gebouwd in de jaren '50. De woningen voldoen niet meer aan de kwaliteitseisen van deze tijd en daarom was enkele jaren geleden het plan om herstructurering uit te voeren in deze wijk door de woningen te slopen en nieuwe woningen (zowel koop- als huurwoningen) te bouwen. Bewoners zijn langzaamaan uitgeplaatst en de woningen zijn bewoond door tijdelijke huurders van Interim. Door het economische klimaat van de afgelopen jaren kan dit plan voorlopig geen doorgang vinden. Daarom worden de woningen nu gerenoveerd om voor het einde van het jaar weer bewoond te worden door huurders van WoonCompagnie. De 76 woningen zijn nagenoeg allemaal verhuurd; aan mensen die eerder al in deze woningen woonden, maar ook aan mensen die een goedkope woning

zochten in de regio en hier terecht konden. Onder hen ook relatief veel Poolse gezinnen en huishoudens, die zich voor langere tijd hier vestigen. Bij de samenstelling van de straten heeft WoonCompagnie rekening gehouden met een evenwichtige samenstelling van de straten.
De woningen in het dorp hebben een aantrekkelijke prijs-kwaliteitverhouding. Op termijn is de opgave vooral om de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van met name huurvoorraad op peil te houden. 'Kwaliteit van wonen lijkt voor de toekomst van het dop van groter belang dan kwantitatieve uitbreiding' (Bron: Kansen voor kernen in de Kop).

Fysieke uitstraling gaat achteruit

Het aangezicht van het dorp is de laatste jaren in negatieve zin veranderd. De woningen in Middenmeer-West zijn de laatste tijd bewoond door tijdelijke huurders, in afwachting van onderhoud. Dat gaf de buurt geen prettige uitstraling. Aan de Brugstraat staat een oud bankkantoor leeg, de kavel zou betrokken worden bij de ontwikkeling van een appartementencomplex, maar dit is door economische omstandigheden (nog) niet van de grond gekomen. En ware doorn in het oog is het leegstaande horecacomplex en zalencentrum 'De Oude Beurs'; ooit een bloeiend middelpunt aan de haven. Het staat op een markant punt in het dorp, wachtend op herontwikkeling. Ook geven bewoners aan dat zij zich ergeren aan het verslechterde staat van het openbare groen, in plantsoenen, straten en op de begraafplaats.

Goede bereikbaarheid

Middenmeer is goed bereikbaar, in elk geval per auto. De A7 tussen Amsterdam en de Afsluitdijk ligt net aan de oostkant van het dorp. Aan de zuidkant ligt de provinciale weg N242 (Alkmaarseweg) naar Niedorp en Alkmaar en aan de noordoostkant loopt de provinciale weg N248 (Schagerweg) van Wieringerwerf naar Schagen. Met de bus is Middenmeer eveneens prima bereikbaar. Het dorp kent drie haltes; bij de winkels aan de Brugstraat, aan de Breestraat en aan de Alkmaarseweg. Er gaan verschillende lijnen; van Hoorn naar Wieringerwerf (N134), van Hoorn naar den Helder (N135), van naar Alkmaar, van Middenmeer naar Schagen (N153) en de snelbus van Alkmaar naar Leeuwarden (Q350). De dichtstbijzijnde treinstations zijn in Hoorn of in Schagen.

3.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving

Veel mensen hebben hun wortels in de polder liggen. Een geboren en getogen Middenmeerder wordt ook wel een Meerpeen genoemd. Ouders of voorouders zijn in de polder gekomen als pioniers, de boeren van nu zijn de kleinkinderen van de boeren die de Wieringermeer hebben gemaakt tot wat het nu is. Deze verbondenheid met het dorp en de omgeving komt in elk gesprek naar voren. Men voelt zich allereerst Wieringermeerder, polderbewoner. Toch is ook de hechting aan het dorp vrij sterk. Dit vertaalt zich echter niet in een sterke sociale cohesie op dorpsniveau. Men voelt zich met elkaar verbonden, maar er wordt niet veel gezamenlijk georganiseerd of veel dorps-gevoel in stand gehouden. Dit is terug te leiden naar historie van het gebied en de mensen die er wonen.

Verdeeldheid van de gemeenschap in vroeger tijden

Van oorsprong is de bevolking in veel groepen verdeeld geweest, te herleiden naar de bewonersselectie;

- De boeren op het platteland, de arbeiders in de dorpen;
- Verschillende kerkelijke gezindten, elk met een eigen school;
- Oorsprong in verschillende delen van het land.

Dit zorgde voor een bepaalde verdeeldheid van de gemeenschap. Deze scherpe verschillen zijn uiteraard in de loop van de jaren vervaagd en in veel gevallen niet meer goed voelbaar. Toch weet (zeker de oudere generatie) goed welke achtergrond iemand heeft.
Toch werkt de verdeeldheid nog altijd door; het heeft ertoe geleid dat er weinig gezamenlijke basis is geweest om tradities op te bouwen.

Agrarische karakter nog altijd belangrijk

'Als het goed gaat met de boeren, dan gaat het goed met het dorp'. Bijna alle bewoners geven aan een zekere link te hebben met het agrarische karakter van de omgeving. Omdat men zelf of familie in die sector werk of omdat men er historische (familie)band mee heeft.
Het agrarische karakter geeft ook een bepaald karakter aan het dorp. De boeren in de omgeving hebben hun bedrijf en de oogst als eerste prioriteit en dat brengt een zeker individualisme met zich mee. Het betekent ook nu (overigens niet alleen bij de boeren) dat men keuzes maakt voor de indeling van de schaarse vrije tijd en waar men zich in maatschappelijk opzicht mee bezig houdt.

Ontbreken van één gezamenlijk ontmoetingspunt

Er is in Middenmeer nooit één gezamenlijk ontmoetingspunt geweest, zoals een dorpshuis. De belangrijkste functies waren verdeeld naar gezindten; er waren drie kerken, drie scholen. Ook nu is er geen centrale ontmoetingsplek voor het hele dorp. Verenigingen (muziekverenigingen, operette-verenigingen) gingen vroeger naar de (commerciële) Oude Beurs. Nu gebruikt men accommodaties van de verschillende kerken.
Voor ouderen is er van oudsher een ontmoetingsruimte in wooncentrum Kroonwaard. Dit is een inlooppunt waar bewoners (maar ook mensen van buitenaf) terecht kunnen voor een kopje koffie of een activiteit van de bewonersvereniging. Tot enige tijd geleden had ook de ANBO haar activiteiten in Kroonwaard, maar met de oplevering van het Posthuis zijn de activiteiten van de ANBO aldaar. Dat geeft helaas een verdeeldheid onder ouderen: je gaat óf naar Kroonwaard, óf naar het Posthuis.

Kerken verbindende functie

Er zijn drie kerken in Middenmeer; de Katholieke kerk, de Ontmoetingskerk (PKN) en de Volle Evangelie gemeente de Ark. Vanuit alle drie de kerken is een goed netwerk van vrijwilligers actief, veelal gericht op de eigen gemeente.
Vanuit de Volle Evangelie Gemeente is Stichting Diaconie de Ark actief. Deze richt zich met name op de hulp aan mensen in (financiële) nood uit de hele gemeenschap. Aan de Brugstraat is het Arker Boetje gevestigd, waar mensen die weinig te besteden hebben, tegen minimale vergoeding gebruikte kleding, schoenen, speelgoed en boeken kunnen kopen. De Diaconie is ook betrokken bij de Voedselbank van Middenmeer en bij het jongerencentrum 'The Gate', dat in een gebouw zit naast de kerk.

Maatschappelijke voorzieningen vernieuwd

De afgelopen jaren hebben de maatschappelijke voorzieningen in Middenmeer nieuwe onderkomens gekregen. De drie basisscholen van Middenmeer (Openbare basisschool de Peppel, katholieke basisschool Titus Brandsma en Protestants-Christelijke basisschool De Wegwijzer) zijn sinds 2009 onder één dak gevestigd in de Brede School Middenmeer. Er gaan 350 kinderen naar de scholen. 's Ochtends en 's middags zorgt dat voor veel drukte in de kleine straten van Middenmeer. In de Brede School zijn ook de bibliotheek, peuterspeelzaal en buitenschoolse opvang gevestigd.
In het in 2013 geopende ontmoetings- en gezondheidscentrum het Posthuis zijn verschillende voorzieningen op het gebied van welzijn en zorg gevestigd:

- Verloskundig Centrum;

- Diëtistenpraktijk;
- Wonen Plus Welzijn;
- Omring Thuiszorg;
- Starlet (prikpost);
- ANBO Middenmeer;
- Logopedisch centrum West-Friesland;
- GGD Hollands Noorden.
- Centrum voor Jeugd en Gezin

3.4 Welvaart: sociaaleconomische kracht van de regio

De economie van de Wieringermeer is gericht op agrarische activiteiten of daaraan verwante activiteiten. Er is veel landbouw (aardappels, kool, etc.) en aanverwante bedrijven te vinden; machines voor landbouw, op- en overslagbedrijven, etc. Andere grote werkgevers in de regio zijn de Marine of Tata Steel.

'Niemand hoeft werkloos te zijn hier'

Landbouw en aanverwante activiteiten zorgen voor veel werkgelegenheid. 'Je hoeft echt niet werkloos te zijn hier'. Er is een ruim aanbod aan arbeid voor lager geschoolden, veelal agrarisch productiewerk. Voor hoger geschoolden is minder werk voorhanden.
De werkzaamheden op het land of in de kassen is veelal ongeschoold werk. In de vakantieperioden biedt het vakantiebaantjes aan scholieren, maar het trekt ook veel werknemers van buitenaf aan. Aanvankelijk veelal Poolse werknemers, maar steeds vaker ook uit andere landen. Zij wonen in de regio en sommigen vestigen zich met gezin in Middenmeer.

Innovatie op Agriport

Ontwikkelingen in de landbouw hebben in het gebied niet stilgestaan. Aan de A7 bij Middenmeer ligt het bedrijvengebied Agriport A7. Hier is plek voor grootschalige glastuinbouw en voor bedrijven die zich bezighouden met werkzaamheden rondom de agrarische industrie, zoals verwerking en logistiek.
Microsoft bouwt een nieuw datacentrum op het industrieterrein Agriport in Middenmeer. Het datacentrum wordt 40 hectare groot en zal werk bieden aan ca. 150 tot 200 werknemers is de verwachting.

Winkelvoorzieningen in het dorp

Als het gaat om lokale economie, dan zijn er aan de Brugstraat tal van winkelvoorzieningen te vinden voor dagelijkse behoeften; een supermarkt, een kapper, een bakker, een slager, een boekenwinkel, een cadeauwinkel, een drogisterij, een optiek en een fietsenwinkel (die overigens een regionaal verzorgingsgebied heeft). Men heeft wel zorgen over het voortbestaan van deze winkels in de huidige vorm. Ook in Middenmeer gaan veel mensen graag naar de grote supermarkt in Wieringerwerf en doen mensen boodschappen via internet. Zijn er ondernemers die het stokje willen overnemen als er een winkeleigenaar besluit er mee te stoppen (om pensionering of welke reden dan ook). Hoe houd je het winkelbestand aantrekkelijk? De Zakenclub Middenmeer heeft daarover zeker ideeën. Graag zouden zij de winkels meer willen clusteren en een kleinschalig winkelcentrum willen realiseren. Daarin krijgt de supermarkt een prominente plek, is ruimte voor andere winkeliers en voldoende parkeergelegenheid voor klanten.

3.5 Eigenaarschap en participatie

Eerder werd geconstateerd dat, ondanks dat men een sterke binding met het gebied en met elkaar heeft, dit zich niet uit in een breed dorpsgevoel of sociale cohesie. De organisatiekracht om het dorpsgevoel te bevorderen, ontbreekt. Er is geen activistische houding waarmee ontwikkelingen die op het dorp afkomen, tegemoet getreden kunnen worden. 'Dingen gaan zoals ze gaan en dan zien we wel weer hoe we daarmee omgaan' is het devies. Vernieuwing en actieve inzet past niet direct bij de nuchtere polderbewoners van Middenmeer, men is wat behoudend en steekt de kop liever niet boven het maaiveld uit. Wel zijn er enkele drijvende krachten die zaken op de rit zetten en agenderen. Wat ontbreekt, is georganiseerde communicatie tussen dorpsbewoners en tussen dorpsbewoners en instanties, zoals de gemeente of Wooncompagnie.

Behoefte aan communicatie onderling

Er is geen podium in Middenmeer om initiatieven vanuit het dorp breed te delen, om dorpsaangelegenheden of ontwikkelingen die het dorp aangaan, met elkaar te delen of om een dorpsgevoel te creëren. Toch lijkt echter wel behoefte te zijn aan gezamenlijke activiteiten. Buurtbarbecues of –borrels in verschillende buurten worden goed bezocht als deze worden georganiseerd. Een groter dorpsgevoel kan ook de trots op het dorp aanwakkeren en voor meer saamhorigheid zorgen.

Communicatie met instanties

Mensen weten de weg niet goed te vinden naar de gemeente of naar andere instanties. Participatie en meepraten over wat er met Middenmeer gebeurt, wordt veelal overgelaten aan enkele bewoners die het voortouw hierin nemen. Dit zijn de mensen met politieke ervaring, of met bestuurservaring in een van de verenigingen. Zij weten de wegen die bewandeld moeten worden om inspraak te bewerkstellingen wel goed te vinden.
Andersom gaat de communicatie ook niet altijd duidelijk; ook de gemeente of Wooncompagnie heeft geen aanspreekpunt of gremium in het dorp waar zij ontwikkelingen kunnen bespreken. Het komt dan ook wel voor dat men niet afweet van ontwikkelingen of werkzaamheden, zoals het aanpassen van de vluchtheuvels op de Brugstraat.

Ondersteuning bij opzetten belangenbehartiging vanuit het dorp

Er is nu dus geen georganiseerde belangenbehartiging voor Middenmeer, zoals een dorpsraad of een dorpscommissie. Er is wel een Zakenclub die de belangen van de middenstand behartigt en de Havenfeesten organiseert. De visie van de zakenclub is dat als het goed gaat met het dorp, ook de middenstand daarvan profiteert. En andersom; een bloeiende middenstand zorgt voor een goede uitstraling van het dorp en aantrekkingskracht op mensen van buiten. Vanuit de zakenclub komt wel de geluid om dorpsvertegenwoordiging wat breder te trekken, tot een soort dorpsraad. Die wens wordt door meerdere bewoners gedeeld. Daarbij is wel ondersteuning nodig, zo geeft men aan. Want hoe organiseer je een dorpsraad; wie neemt zitting en hoe werf je deze personen? Er zijn wel degelijk bewoners in Middenmeer die actief zijn en zaken organiseren, maar hoe krijg je 'spill over'? En ook; hoe krijg je bekendheid en een achterban, welke onderwerpen houd je je mee bezig en welke niet?
Hoe verbind je de verschillende sleutelfiguren uit de verschillende verenigingen? Ondersteuning vanuit de gemeente zou hier bij welkom zijn, dit hoeft niet vertaald te worden in een budget, maar kennis (bijvoorbeeld vanuit andere kernen), expertise en denkkracht om ideeën en mensen samen te brengen, zou helpen.

3.6 Conclusie

Middenmeer is een agrarisch polderdorp dat pas sinds de jaren ’30 van de vorige eeuw bestaat. De eerste bewoners kwamen uit alle windstreken, met allerlei achtergronden. Deze ‘pioniers’ hebben het dorp en de omgeving gemaakt tot wat het vandaag de dag is. Toch lijkt de verscheidenheid er ook voor gezorgd te hebben dat er geen breed ‘dorpsgevoel’ is. Men voelt zich wel betrokken bij het dorp, maar de inzet en de voorwaarden om de sociale cohesie te vergroten, ontbreken. Er zijn geen dorpsbrede ontmoetingspunten, dorpsevenementen of een dorpsvertegenwoordiging. De ruimtelijke kwaliteit van het dorp baart de bewoners zorgen (stagneren van herstructurering, verminderen van kwaliteit van het openbaar groen, leegstaande panden), maar het ontbreekt aan een activistische houding om er in gezamenlijkheid wat aan te doen.
Er gaan wel stemmen op om dit te keren en te pogen om behartiging van dorpsbelangen te organiseren en meer mensen bij het wel en wee van het dorp te betrekken. Ook tijdens de bijeenkomst waarbij het profiel met dorpsbewoners werd besproken, werd de wens geuit om dorpsvertegenwoordiging op te zetten. Dat biedt kansen; het geeft bewoners invloed op de toekomst van hun dorp, het betrekt bewoners op een actieve wijze bij ontwikkelingen en biedt kansen om de sociale cohesie te vergroten. Bewoners hebben nadrukkelijk gevraagd om ondersteuning bij het verkennen van de kansen en mogelijkheden voor een dergelijk gremium en het opzetten ervan. Het gaat niet zo zeer om een financiële ondersteuning, maar om expertise, tips en coaching.

4 Sint Maartensvlotbrug (gemeente Schagen)

4.1 Historie

Sint Maartensvlotbrug is een klein dorp in de gemeente Schagen, in de provincie Noord-Holland. De gemeente Schagen kent 25 kernen variërend in omvang en karakter, en is ontstaan op 1 januari 2013 uit een fusie tussen de oude gemeente Schagen en de buurgemeenten Zijpe en Harenkarspel. De omgeving bestaat uit polderlandschap en is in het verleden talloze malen door het water bedreigd. Aan het eind van de 16e eeuw is een groot deel van de polder definitief drooggelegd. Voor deze drooglegging is een poldermolen in gebruik genomen (1657), deze windmolen verzet het water van een lager niveau naar een hoger niveau. Deze molen werd gebouwd op de plek die nu Sint Maartensvlotbrug is. De molen is tot 1953 in bedrijf geweest, daarna werd het werk overgenomen door een vijzelgemaal.

Het Noordhollands kanaal waar de dorpskern Sint Maartensvlotbrug aan grenst, is gegraven in opdracht van Koning Willem I, omdat hij na de Napoleontische tijd (1799-1813) de economie wilde herstellen door onder andere de infrastructuur tussen de landelijke gebieden en de steden te vergroten. De koopvaardij in Amsterdam betaalde mee aan de aanleg van het kanaal (1819 tot 1824). In het kanaal werd een aantal vlotbruggen gelegd en bij veel van deze bruggen ontstonden dorpen. Zo is ook Sint Maartensvlotbrug ontstaan. De oorspronkelijke houten vlotbrug is in 1959 vervangen door een stalen exemplaar vanwege het groeiende en zwaardere verkeersaanbod. De nieuwe brug kan een gewicht van 12 ton aan, in tegenstelling tot de oude brug die ‘slechts’ 2 ton aankon. Op de brug zijn camera’s geplaatst waardoor de brug op afstand bediend kan worden door de brugwachter.

De brug is van belang voor de identiteit van het dorp en het gebied in meerdere opzichten:

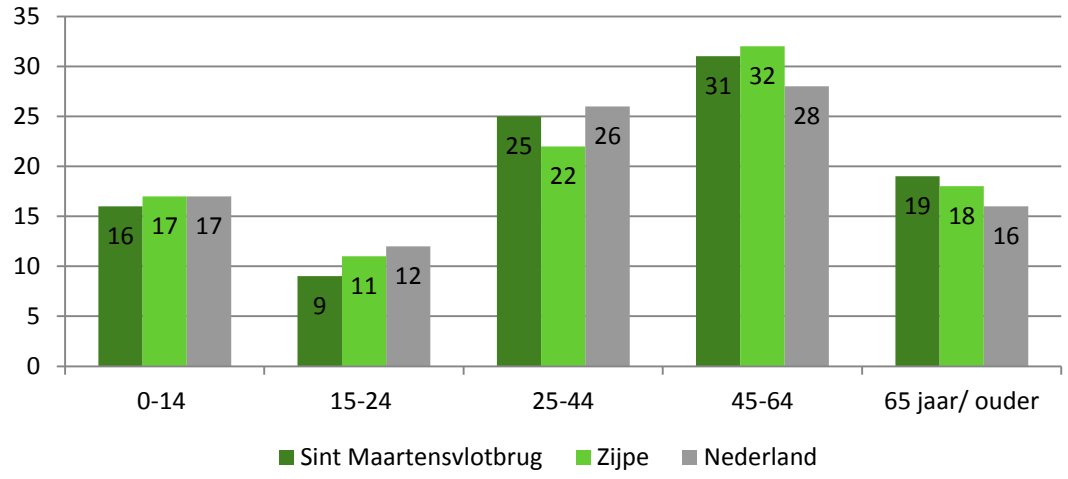
1. Historisch-stedenbouwkundig: zonder vlotbrug was op deze plek Sint Maartensvlotbrug niet ontstaan;
2. Ruimtelijk-landschappelijk: als verbindend element in het Noord-Hollands kanaal;
3. Cultuurhistorisch: als onmisbaar element in het functioneren van de infrastructuur in Noord-Holland, in het bijzonder als verbinding over het Noordhollands Kanaal en zodanig als ontsluiting van de polder de Zijpe.

Aan het begin van de 20e eeuw werd de Zuivelfabriek De Eensgezindheid gebouwd aan de oostkant van de vlotbrug. De Zuivelfabriek was in bedrijf van 1912 – 1952. Veel melkveehouders brachten hun melk naar de fabriek, waardoor er veel aanloop was. Ook kwam er een café waar men elkaar ontmoette. Rond de brug bestond in die tijd een kleine kern. Tegenwoordig staat de oude Zuivelfabriek leeg en wordt het terrein niet goed meer onderhouden. Er leven verschillende ideeën over wat er met het terrein zou moeten gebeuren: van woningbouw tot 'winkeltjes en horeca'. Halverwege de 20e eeuw vestigde het Reactor Centrum Nederland (RCN) zich in Petten (tegenwoordig heet dit Energieonderzoek Centrum Nederland, afgekort ECN). Voor de werknemers van het ECN moest behuizing worden gevonden, voor hen werden huizen gebouwd, onder andere in Sint Maartensvlotbrug. Tegenwoordig stamt het grootste aantal huizen dat in Sint Maartensvlotbrug uit die periode. Er wonen ook nog meerdere (oud) ECN-werknemers, die het huis op een gegeven moment konden kopen van het ECN. De wijk wordt door velen nog steeds 'de nieuwbouw' genoemd.

Bevolking, huishoudens en woningen

- Sint Maartensvlotbrug telt 730 inwoners (370 m / 360 v). Deze inwoners vormen samen 330 huishoudens. De gemiddelde grootte van de huishoudens is 2,2 personen (gelijk aan het landelijk gemiddelde voor huishoudengrootte). Van deze huishoudens is 35% eenpersoons, 34% zonder thuiswonende kinderen en 32% huishoudens met kinderen. In vergelijking met de voormalige gemeente Zijpe zijn er veel eenpersoonshuishoudens in Sint Maartensvlotbrug (27% tegen 35%) en wonen er juist weinig gezinnen met thuiswonende kinderen (32% tegen 37% in Zijpe).
- 50% van de inwoners van Sint Maartensvlotbrug is ouder dan 45 jaar, dat is meer dan het landelijk gemiddelde dat op 44% ligt. De grootste leeftijdscategorie bestaat uit mensen in de leeftijd van 45-65 jaar oud (31%) ook dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (28%). Vergeleken met de voormalige gemeente Zijpe wonen er in Sint Maartensvlotbrug minder jongeren in de leeftijd van 15-24 jaar (9% tegen 11%) en juist meer mensen tussen de 25-44 jaar (25% tegen 22%).

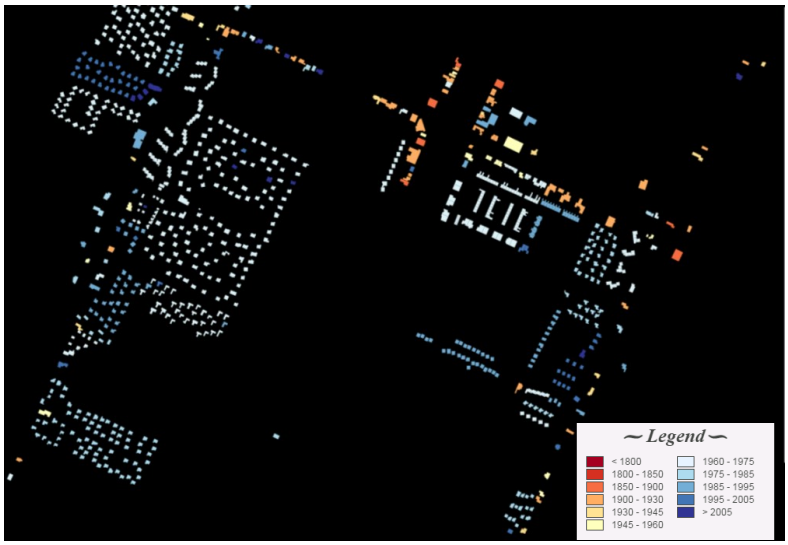
- Er staan 260 woningen in Sint Maartensvlotbrug, waarvan 37% huur en 63% koop. De gemiddelde WOZ-waarde bedraagt €239.000. Dat is iets hoger dan het gemiddelde van Nederland (€237.0000) en lager dan het gemiddelde van de voormalige gemeente Zijpe (€250.000). Een klein deel van de woningen wordt verhuurd als recreatiewoning.

4.2 Leefomgeving: prettig wonen, werken en verblijven

Het grootste deel van de woonkern van Sint Maartensvlotbrug is compact en ligt aan de oostkant van het Noordhollands kanaal ter hoogte van de vlotbrug. De meeste huizen zijn in de jaren 60 gebouwd aan een stratenpatroon dat bestaat uit twee langere straten met daartussen vijf korte dwarsstraten. Daaromheen staan grotere huizen. Ook aan de westkant van het water staan een aantal woningen die bij Sint Maartensvlotbrug behoren. In het midden van deze kern bevindt zich een grote nette speeltuin omheind door een (laag) hek, de kinderen uit Sint Maartensvlotbrug spelen hier graag. Een opvallend gebouw aan de rand van de kern is de oude zuivelfabriek. Vroeger was de fabriek van groot belang voor boeren uit de omgeving, inmiddels heeft de Zuivelfabriek haar functie al jaren verloren en momenteel wordt het gebouw onder andere gebruikt als magazijn voor een winkel. Het terrein rond de Zuivelfabriek is vanwege zijn rommeligheid en verpauperde staat voor veel mensen een doorn in het oog.

Men woont graag in Sint Maartensvlotbrug vanwege de rust en de ruimte. Ook het groene karakter wordt gewaardeerd. De woningen zijn over het algemeen in goede staat ondanks het feit dat de meeste huizen al in de jaren '50 gebouwd zijn. De sociale huurwoningen zijn in iets minder goede staat. Een aantal huurwoningen wordt gebruikt als 'doorgangshuis' voor mensen die tijdelijk een woningen nodig hebben, bijvoorbeeld na een scheiding of wanneer mensen tijdelijk zonder woning zitten.

Ondanks het feit dat de brug beeldbepalend voor de omgeving en aan de wieg stond voor de woonkern, is niet iedereen even blij met het soort brug. Wanneer de brug openstaat (of zoals een tijdje geleden voor langere tijd buiten gebruik is vanwege een defect) is Sint Maartensvlotbrug slecht bereikbaar. Ook wanneer het druk is, zoals tijdens de spits of in het drukke toeristenseizoen, is de bereikbaarheid door de brug niet altijd even goed. Doordat er op de brug sprake is van eenrichtingsverkeer, en dat men vanaf de brug op de drukke provinciale weg terecht moet zien te komen of deze over moet steken, maakt het een gevaarlijk punt. Sommige mensen vinden dat dit erbij hoort, terwijl het voor anderen echt een doorn in het oog is.

Toerisme en recreatie zijn beeldbepalend voor Sint Maartensvlotbrug. Rondom het dorp, aan beide kanten van het kanaal, zijn veel vakantiehuisjes te vinden (op de kaart hierboven te zien als de kleinere bebouwing). Met name aan de westkant van het kanaal hebben veel bewoners een link met het

toerisme. Opvallend is dat de ondernemers aan de Belkmerweg graag zouden zien dat hun adres in 'Sint Maartenszee' zou zijn. Zij vinden Sint Maartenszee een gunstige naam vanwege de marketing van hun recreatiepark. Er staat ook een naambord 'Sint Maartenszee' dat lijkt op een officieel bord. Dit geeft echter ook wel eens verwarring: is het nu Sint Maartenszee of Sint Maartensvlotbrug?

4.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving

De inwoners van Sint Maartensvlotbrug maken gebruik van dorpshuis De Uijtkijk dat in Sint Maartensbrug staat. *"Sint Maartenszee, Sint Maartensvlotbrug en Sint Maartensbrug horen bij elkaar, het zijn eigenlijk tweelingdorpen",* aldus een dorpsbewoner. Het dorpshuis wordt door beide dorpen gebruikt, de kermis wordt door inwoners van beide dorpen bezocht, samen worden activiteiten georganiseerd. De kinderen die opgroeien in Sint Maartensvlotbrug gaan in Sint Maartensbrug naar de basisschool en sporten in Sint Maartensbrug of in Sint Maarten. Er is een rijk verenigingsleven in Sint Maartens(vlot)brug. Het dorpshuis, dat zijn naam ontleent aan het eiland nabij Spitsbergen dat dienstdeed als ontmoetingsplek voor vele walvisvaarders uit Zijpe in de 18e eeuw, is een belangrijke ontmoetingsplek voor jong en oud die aan vele sportieve-, muzikale- en ontspanningsverenigingen een verenigingsgebouw biedt (60 a 70 verenigingen). Ook worden er grote evenementen georganiseerd (zoals de kermis) en worden er zalen verhuurd voor feesten en partijen. Het dorpshuis is in de loop der jaren belangrijker geworden. Ook de sluiting van de verschillende horecagelegenheden in Sint Maartens(vlot)brug heeft daar mee te maken. Het dorpshuis is een modern gebouw met ruime parkeergelegenheid. In de nabije toekomst zullen ook de basisschool en de BSO een plek vinden in de nieuw te bouwen Brede School naast dit gebouw.

Voor inwoners van Sint Maartensvlotbrug is mobiliteit een belangrijk goed. In het dorp zelf zijn vrijwel geen voorzieningen, voor bijvoorbeeld boodschappen, doktersbezoek, bezoek aan het dorpshuis is het noodzakelijk de woonkern te verlaten. Het dorpshuis is 2 km vanaf de woonkern van Sint Maartensvlotbrug, ook de huisarts is in Sint Maartensbrug, boodschappen doen de meeste mensen in Schagen, een ziekenhuis is in Alkmaar. In Sint Maartensvlotbrug zijn twee bushaltes. Er gaan twee buslijnen, een buurtbus en een gewone lijndienst. De meeste inwoners geven aan dat zij zouden verhuizen naar Schagen wanneer hun mobiliteit zo beperkt zou worden dat zij niet meer zelfstandig naar de bushalte of het dorpshuis zouden kunnen gaan. De buslijnen zijn ook belangrijk voor schoolgaande jeugd.

"Sint Maartenvlotbruggers zeggen wat ze op hun hart hebben, en ze doen wat ze beloven, je kan een beroep op ze doen als je ze nodig hebt" en *"Sint Maartensvlotbruggers zijn graag op zichzelf, ze vinden*

het daarom prettig dat ze redelijk afgelegen wonen, echter ze zijn altijd bereid om elkaar te helpen" zijn twee citaten uit gesprekken met inwoners van Sint Maartensvlotbrug. Er heerst een sfeer waarbij bewoners elkaar 'niet de deur plat lopen' maar wel bij elkaar kunnen aankloppen voor hulp mocht dat nodig zijn. Vooral buren helpen elkaar wanneer nodig, op straatniveau staat men over het algemeen voor elkaar klaar. De sociale controle in het dorp is verder beperkt. Buren weten het wel van elkaar als men op vakantie gaat en als de gordijnen een tijdje gesloten blijven wordt er zeker aangebeld. De meeste dorpelingen kennen elkaar van gezicht en groeten elkaar, er zijn enkele groepen bewoners die op regelmatige basis met elkaar optrekken, deze banden bestaan vaak al meer dan 20 jaar.

Mensen met een zorgvraag zijn vooral aangewezen op de formele instanties. Mantelzorg wordt alleen geleverd door de naaste familie als deze in de regio woont. Dat is zeker niet altijd het geval, omdat in de jaren '50 mensen uit het hele land naar Sint Maartensvlotbrug zijn getrokken. Vaak doordat zij werk vonden bij het ECN. Er zijn echter geen signalen dat eenzaamheid meer voorkomt in Sint Maartensvlotbrug dan elders. Voor zorg aan huis is men voornamelijk aangewezen op de Thuiszorg. In Sint Maartensbrug zijn een huisarts en een prikpost.

Aan de randen van Sint Maartensvlotbrug (zowel west-rand als zuidoost-rand) is een aantal recreatieparken en campings gesitueerd. Op een van deze parken is een Spar supermarkt gevestigd die in het seizoen geopend is. Daarnaast is er sinds april 2011 bij het dorpshuis in Sint Maartensbrug, een DorpsServicePunt (DSP) gevestigd, dit wordt gerund door enthousiaste vrijwilligers. Het DSP bestaat uit een klein winkeltje "Shoppie" en is geopend in de ochtenduren. Naast de winkelfunctie heeft het ook een sociale functie als ontmoetingsplek. Tevens worden er in het DSP allerlei activiteiten, lezingen en workshops georganiseerd. De meeste inwoners van Sint Maartensvlotbrug halen hun dagelijkse boodschappen echter in Schagen. In Sint Maartensvlotbrug is een verf-, behang- en glaswinkel. In Sint Maartensbrug is verder een kapper, een electronicawinkel en een postagentschap. Er was in het verleden ook horeca, maar deze gebouwen staan al langere tijd leeg. Het lijkt er echter op dat er in het oude hotel aan de brug momenteel gewerkt wordt aan een nieuwe horecagelegenheid, hier is nog geen zekerheid over.

4.4 Welvaart - Sociaaleconomische kracht van de regio

De economie van de regio is van oudsher gericht op bollenteelt en toerisme. Bollentelers zijn in de loop der tijd voor steeds minder werkgelegenheid gaan zorgen en toerisme juist voor meer werkgelegenheid. Een aanzienlijk deel van het laaggeschoold werk bij bollentelers worden door arbeidsmigranten uitgevoerd.

Het ECN in Petten en de marine in Den Helder zijn ook belangrijke werkgevers in de regio. In het verleden werkte het overgrote deel van Sint Maartensvlotbrug bij het ECN, gezien het feit dat het grootste deel van de kern speciaal voor de medewerkers van het ECN is gebouwd. Dit is echter verleden tijd.

"Het grootste deel van de inwoners van Sint Maartensvlotbrug zijn typische 'doeners' en aanpakkers", aldus een van de geïnterviewden. Dat uit zich ook in werkactiviteiten. Er is, wellicht mede daardoor, relatief weinig werkloosheid, de meeste mensen werken in een praktische baan zoals in de autobranche, maar ook bij Tata Steel in Beverwijk, de marine in Den Helder, bij het ECN in Petten of (in mindere mate) seizoenswerk in de bollen of toerisme.

In Sint Maartensbrug is een basisschool, voor voortgezet onderwijs gaan de meeste kinderen naar Schagen of Alkmaar.

4.5 Eigenaarschap en participatie

De bewoners van Sint Maartensvlotbrug zijn niet georganiseerd in een (in)formeel platform. Er is bijvoorbeeld geen dorpsraad of belangenvereniging. Er is daardoor geen georganiseerd kanaal waarlangs de gemeente wordt gevoed met informatie over wat er leeft in Sint Maartensvlotbrug.

De dorpskrant (Dorpskrant de Uijtkijk) speelt een belangrijke rol in het informeren van over wat er speelt in het dorp en de gemeente aan inwoners van Sint Maartenszee, Sint Maartensvlotbrug en Sint Maartensbrug. De krant komt elke twee weken uit en wordt erg goed gelezen en gewaardeerd en heeft daardoor een groot bereik. De krant wordt volledig door vrijwilligers geschreven en rondgebracht en gefinancierd door sponsors en donateurs.

Een aantal eigenaren van recreatieparken / campings hebben zich samen wel georganiseerd in de Stichting Toerisme Sint Maartenszee. Zij bundelen hun kracht om samen zaken aan te kaarten bij de gemeente. Zij hebben het gevoel gehoord te worden door de gemeente. Daarnaast is er nog het Parkenoverleg Belkmerweg, samen vormen zij een stem om voor hen belangrijke zaken aan te kaarten bij bijvoorbeeld de gemeente. Voorbeelden hiervan zijn: betere verlichting langs de zeeweg en de aanleg van een nieuw voetpad naar het strand. Echter, over de beoogde locatie van dit voetpad zijn de verschillende partijen het nog niet eens.

Er wordt door een ruim aantal dorpsbewoners incidenteel of regelmatig vrijwilligerswerk gedaan, zoals bij de reddingsbrigade, bij de basisschool, in het dorpshuis, bij de dorpskrant, bij het DorpsServicePunt, of voor een van de vele verenigingen.

4.6 Conclusie

In Sint Maartensvlotbrug zelf zijn geen voorzieningen, toch ervaren de inwoners dat zelf niet op die manier. De aanwezige voorzieningen in de naastgelegen kern Sint Maartensbrug worden door bewoners van Sint Maartensvlotbrug als hun eigen voorzieningen beschouwd, de voorzieningen worden in de praktijk gezamenlijk gebruikt. Hiermee wordt onder andere gedoeld op dorpshuis De Uijtkijk waarin 60 a 70 verenigingen actief zijn, de basisschool, de dorpskrant en evenementen zoals de jaarlijkse kermis. De grens tussen beide dorpen is hierdoor nauwelijks voelbaar voor de bewoners. Toch gaat om het in theorie om twee verschillende kernen.
Inwoners van Sint Maartensvlotbrug kunnen, zolang zij mobiel zijn, deelnemen aan het maatschappelijk leven in Sint Maartensbrug. Voor overige voorzieningen gaat men naar andere plaatsen (voornamelijk Schagen). De bus die door het dorp rijdt is heel belangrijk: een deel van de inwoners is afhankelijk van openbaar vervoer om bij voorzieningen te komen zoals winkels of ziekenhuis.
De bewoners zijn zich bewust van het feit dat ze niet tot op hoge leeftijd in Sint Maartensvlotbrug kunnen blijven wonen. Wanneer zij oud of afhankelijk worden zullen zij moeten verhuizen naar bijvoorbeeld Schagen. Dit lijkt men niet erg te vinden, maar zien zij als iets wat ‘erbij hoort’ en wat ze accepteren in ruil voor het feit dat ze nu wonen in de mooie rustige landelijke omgeving in een relatief

goed betaalbaar huis. Deze opvatting is kenmerkend voor de inwoners van Sint Maartensvlotbrug. De mensen in deze kern redden zichzelf en doen niet graag een beroep op een ander. Wanneer er iets aan de hand is kan men wel bij elkaar terecht, maar men zal niet de deur bij elkaar platlopen. Daarmee hebben de inwoners de rust en privacy die ze prettig vinden, in combinatie met de wetenschap dat ze bij iemand aan kunnen kloppen als er echt iets aan de hand is.

Er is sprake van een laag tot gemiddeld opleidingsniveau, er wonen veel doeners en aanpakkers. Er is weinig werkloosheid in Sint Maartensvlotbrug, de meeste mensen hebben een praktische baan. De bewoners zijn niet georganiseerd in een platform zoals een dorpsraad of belangenvereniging. Zij hebben daardoor geen directe lijn richting gemeenteraad of provincie om te reageren op voorgenomen beleid of om ervaren problemen aan te geven. Dit maakt de dorpsbewoners kwetsbaar ten opzichte van beleid door provincie of gemeente. Dit wordt gedeeltelijk opgevangen door een platform van ondernemers in de toeristische sector die zich verenigd hebben teneinde bepaalde zaken aan te kaarten of voor elkaar te krijgen bij de gemeente. De onderwerpen die zij aankaarten zijn in de eerste plaats gunstig voor de toeristische sector. Deze onderwerpen overlappen deels met de belangen van inwoners, zoals veiligheid, verlichting en toegangswegen. Maar een thema dat niet interessant is voor de toeristische sector zal op deze manier buiten beschouwing gelaten worden.

5 Oosterend (gemeente Texel)

5.1 Historie

De geschiedenis van Oosterend gaat ver terug, de oudste gebouwen van Texel zijn te vinden in Oosterend, zo stamt de Maartenskerk uit begin 12e eeuw. Oosterend is van oudsher een agrarisch dorp, boeren vestigden zich op de hoger gelegen gronden, de stuwwal van Texel. Maar ook de visserij is kenmerkend voor Oosterend. Het dorp lag vroeger aan de Waddenzee en had een eigen haven tot eind 19e eeuw. De schepen van de vissers uit Oosterend liggen sindsdien in de haven van Oude Schild, maar de (oude) vissersfamilies wonen doorgaans nog steeds in Oosterend. Hoewel er nog vissersfamilies aanwezig zijn in het dorp, is het visserijverleden niet goed merkbaar in het dorp.

Bron: www.geheugenvannederland.nl

Verder staat Oosterend bekend als het meest godsdienstige dorp van Texel. Oosterend wordt ook wel het Jeruzalem van Texel genoemd, er staan maar liefst vijf kerken in het dorp. In de jaren dertig van de vorige eeuw startte er een geloofsstrijd in het dorp, tussen rekkelijke en minder rekkelijke gereformeerden. Deze heeft de gemoederen in het kleine dorp nog jaren beziggehouden maar is de laatste decennia wel gaan liggen.
Oosterend is door de eeuwen heen organisch gegroeid rondom de Maartenskerk, maar is altijd kleinschalig gebleven. De schaalvergroting van de landbouw zou hier een rol in kunnen hebben gespeeld, industrie en bedrijvigheid trokken weg uit Oosterend.

Bevolking, huishoudens en woningen

- Oosterend telt 1.290 inwoners. Het dorp telt bijna even zoveel jongeren (0-19) als ouderen (65+), (prognose van 2014). Verreweg de meeste inwoners vallen in de categorie 20 - 64 jaar.
- De inwoners vormen gezamenlijk 555 huishoudens, wat betekent dat er gemiddeld 2,3 personen in één huishouden wonen. Dit is iets meer dan het landelijk gemiddelde (2,2).
- Er staan 580 woningen in Oosterend, waarvan slechts 7% huur. In de gemeente Den Helder is dat bijvoorbeeld 47%. Op 20 oktober 2014 stonden er 48 woningen te koop in Oosterend (bron: Funda). Deze woningen variëren in vraagprijs van € 147.500 voor een eengezinswoning aan de Peperstraat tot € 890.000 voor een vrijstaande woning aan de Oostkaap net buiten Oosterend. De gemiddelde WOZ-waarde op Texel bedraagt €258.000. Het aanbod betaalbare woningen (tot € 200.000) in Oosterend is laag.

5.2 Leefomgeving

Oosterend is een rustig dorp omringd door weilanden, waardoor men aan de randen van het dorp kan genieten van een weids uitzicht. Oosterend heeft een beschermd dorpsgezicht. De inwoners, maar ook buitenstaanders, vinden het een mooi pittoresk dorp. Mensen gaan in Oosterend wonen voor de schoonheid van het dorp en natuurlijk van het eiland Texel. Het historisch dorpscentrum bestaat uit smalle straten met karakteristieke huizen. Oosterend kent geen grootschalige uitbreidingen, maar de perioden van uitbreiding zijn wel duidelijk te onderscheiden in bouwstijl en uitstraling. Naast de karakteristieke oude woningen vind je er vrijstaande woningen, twee-onder-een-kap-woningen maar ook kleinere eengezinswoningen. De woningvoorraad in Oosterend bestaat voornamelijk uit koopwoningen, slechts 7% van het totaal aantal woningen zijn huurwoningen.
Ondanks de schoonheid van het dorp zijn er een paar plekken in het dorp die voor de bewoners een doorn in het oog zijn. Dit zijn de duplexwoningen aan de Botterstraat van de woningcorporatie Woontij, en sommige van de twee-onder-een-kap woningen aan de Mulderstraat. Beide worden gekenmerkt door achterstallig onderhoud. Daarnaast zijn er enkele leegstaande gebouwen zoals de garage, basisschool de Akker en (tot voor kort) de kerk aan de Peperstraat. In de kerk is door een groep bewoners echter een galerie geopend die geheel gerund wordt door vrijwilligers. In het buitengebied en aan de Achtertune zijn leegstaande (vervallen) schuren te vinden.
De woonkwaliteit is er over het geheel genomen goed, wel zijn er zorgen bij bewoners over het gebrek aan degelijke betaalbare starterwoningen. Het prijsniveau is gestegen, maar de lonen en over het algemeen is ook het opleidingsniveau laag, waardoor jonge huishoudens moeilijk een woning kunnen krijgen. Hierdoor vertrekt een deel van de jongeren uit Oosterend, al is dat vooral ingegeven doordat zij elders een opleiding gaan volgen en/of grotere kansen op de arbeidsmarkt zien. Deze beweging is de laatste tijd iets minder sterk: er is een trend zichtbaar dat meer jongeren in Oosterend willen blijven. Een deel van hen kan in het dorp blijven wonen omdat zij een woning erven.
Er is vraag naar (ruimere) seniorenwoningen in het duurdere segment (€700-1400) die de groep kan bedienen die hun huizen hebben verkocht , maar in Oosterend oud willen worden. Er is wel zorg of zij hun huis kunnen verkopen. In het duurdere segment is er weinig doorstroom, weinig dynamiek in de markt, dit is tevens een landelijke trend. Wonen en zorg is een actueel onderwerp in Oosterend.

5.3 Meedoen en welbevinden: actief in de samenleving

Inwoners voelen zich verbonden met het dorp, niet alleen de oorspronkelijke bewoners, maar ook de bewoners die van buitenaf komen. Oosterend kent een sterke ons-kent-ons cultuur, maar ook één van ‘leven en laten leven’. Als nood aan de man is staan ze voor elkaar klaar. Er is een saamhorigheidsgevoel en er zijn nog redelijk veel familiebanden, maar ook andere sociale netwerken zijn aanwezig via de verschillende verenigingen. Vroeger was er een striktere scheiding tussen de katholieke, protestantse en gereformeerde kerkgemeenschappen. Die is in de afgelopen decennia wel geleidelijk aan vervaagd. De gereformeerde gemeente is nog wel duidelijk aanwezig. Die vormt als het ware een gemeenschap binnen de gemeenschap, omdat zij nauwelijks deelnemen aan de festiviteiten die in het dorp worden georganiseerd. De keuze om niet deel te nemen komt voort vanuit hun levensopvatting, deze festiviteiten passen daar vaak niet bij. De twee gemeenschappen leven naast elkaar en dat gaat prima. In de zomer groeit de gereformeerde gemeenschap sterk, als een groep bevindelijk gereformeerden vanuit voornamelijk het midden van het land (‘de Bijbelgordel’), vakantie komt vieren op het bungalowpark ‘De Verrassing’ aan de rand van Oosterend.

Oosterend kent een actief dorpsleven, er is een actieve dorpscommissie, een groot verenigingsleven en er worden veel activiteiten georganiseerd en initiatieven ontplooid, zoals de bibliotheek, het openen van een galerie in een kerk die al jaren leegstond, het 'running dinner' en iedere vijf jaar is er een groot evenement 'Oosterend Present' waar (bijna) het hele dorp aan mee doet. Er is duidelijk een actieve kern van bewoners die veel aanjaagt, waaraan vervolgens veel dorpelingen meedoen.
Voor nieuwkomers is het met de jaren makkelijker geworden om een plek te vinden in de gemeenschap, het tonen van betrokkenheid en initiatief, zoals aansluiting bij de dorpscommissies of een van de verenigingen helpt daar bij. Maar ook als mensen ervoor kiezen om zich meer afzijdig te houden wordt dit gerespecteerd. De dorpscommissie organiseert een keer in de twee jaar een 'inburgeringsavond' voor nieuwkomers, waar op een luchtige wijze kennis met Oosterend worden gemaakt.
Er is een verscheidenheid aan verenigingen voor sport en cultuur, en voor jong tot oud, zoals een voetbal-, gym-, muziek- en toneelvereniging. Naast de verenigingen waar mensen elkaar ontmoeten, zijn er het dorpshuis (De Bijenkorf) en de voorzieningen voor dagelijkse boodschappen, Spar Koot en de slager die worden genoemd als plek voor ontmoeting. Er zijn wel zorgen dat deze laatste voorzieningen zullen gaan verdwijnen. Met name ouderen maken zich zorgen over het verdwijnen van de winkels, omdat zij dan op (de bus naar) Den Burg aangewezen zijn. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer is niet optimaal, er rijdt een bus één per uur, die er een half uur over doet naar Den Burg en 40 minuten naar de haven. De busverbinding wijzigt op korte termijn (december 2014); er zal een belbus, de Texelhopper, gaan rijden, die een uur van te voren besteld moet worden en waarin de OV-chipkaart niet geldig is maar een vast tarief van 3 euro geldt. Het zal hier eerst om een proef gaan. Afgezien van de afhankelijkheid van het OV dat dit met zich mee brengt, zullen zij ook de ontmoeting in de winkel gaan missen.
Tot slot zijn er twee restaurants en één café. Deels moeten zij het hebben van toeristen, maar Het Cafeetje trekt sinds er nieuwe eigenaren zijn ook weer veel mensen van het dorp zelf.

Ook wat betreft de (aankomende) oudere generatie zijn er zorgen of zij nog zo lang mogelijk thuis (in Oosterend) kunnen blijven wonen. Het woningaanbod en dan met name wonen met zorg is niet aanwezig in Oosterend. De woningen zijn bovendien over het algemeen niet geschikt om oud te worden; grote omvang, veel onderhoud en minder toegankelijk. Dit betekent dat ouderen als zij intensieve zorg nodig hebben uit moeten wijken naar Den Burg, waar een verpleeghuis is. Bewoners willen echter pas vertrekken als het echt niet anders kan. Tot die tijd is er veel hulp vanuit hun sociale netwerk. Er wordt veel ondersteuning geboden aan mensen die zorg nodig hebben. Dementerende ouderen worden ondersteund. Bewoners die tijdelijk zorg nodig hebben kunnen ook op veel steun rekenen. "Vijf dagen na mijn ziekenhuisopname kon ik eindelijk lopen, zodat ik de deur op slot kon doen om uit te rusten", zoals een bewoner aangeeft. Dit geldt ook voor "nieuwkomers", als zij zich betrokken hebben getoond in het dorp. Het leveren van langdurige zorg, aanvullend op de thuiszorg, begint op gang te komen. Eenzaamheid komt weinig voor. Contacten in de kerkgemeenschap spelen hierbij ook een rol. Verder is er een dorpssteunpunt waar elke donderdag ochtend spreekuur wordt gehouden door TexelsWelzijn. Op het spreekuur komen veelal WMO-vragen aan de orde. Verder zijn er iedere ochtend verschillende activiteiten voor ouderen in het dorpshuis verzorgd door vrijwilligers. De historische band met de kerk is merkbaar, de dominee regelt veel voor ouderen, zoals ontmoeting.

Voor jongeren is er niet veel te doen in het dorp. Een paar jaar geleden leidde dit tot problemen met een groep jongeren van 12-18 jaar, die "ontglipt" waren: drugs, overlast, gedoe. Deze groep is weggestuurd bij jeugdsoos in Den Burg. Dit leidde daarnaast tot uitsluiting van de gezinnen waar ze bij horen. Nu wordt er eerder ingegrepen. Er is een voetbalveldje geregeld en er is een project om jongeren te betrekken bij de gemeenschap; het repareren van rollators, dat is opgestart door een van de

bewoners. Daarnaast is er tweemaal per jaar een jongerencafé. De problematiek is vergelijkbaar met andere dorpen van deze omvang

5.4 Welvaart: Sociaaleconomische kracht van de regio

De grootste werkgevers op Texel zijn de horeca (hoewel seizoensgebonden), detailhandel, de visserij, Snelstart (ICT) (gevestigd aan de rand van Oosterend), TESO , de RAB Groep (bouwbedrijf) en het NIOZ[3]. De visserij is aan het verduurzamen en innoveren, en is merendeels overgestapt op het pulsvissen[4]. Oosterend was vroeger ook een vissersdorp, maar de vissers zijn uitgeweken naar Oude Schild en Den Burg.
De lonen op het eiland liggen relatief laag en er is meer werk voor lager geschoolden dan hooggeschoolden. Hogeropgeleiden werken vaak aan “de overkant” (het vasteland). Veel jongeren trekken om deze reden weg en maar een deel van hen komt terug. Dit betreft met name hoger opgeleiden. Hierbij speelt mee dat het vaak lastig is om een baan voor beide partners te vinden. En omdat het achterland klein is, is het risicoprofiel hoger; bij ontslag is er weinig perspectief op ander werk. Voor werkgevers vormt dit ook een probleem. Er is weinig doorstroming wat vernieuwing en daarmee de kwaliteit in de weg kan staan.

Hoewel het (nog) niet op grote schaal gebeurt, komt het voor dat hogeropgeleide ZZP’ers vanuit huis werken thuis of een paar dagen per week aan de overkant en de rest van de week vanuit huis. Voor eilanders is dit een oplossing om toch op Texel te kunnen blijven. Er zijn ook mensen van het vasteland die hiervoor kiezen. De rust van het eiland weegt voor hen op tegen de relatieve afstand ten opzichte van werk.
Armoede komt niet veel voor in Oosterend, het is een welvarend dorp en waarschijnlijk iets rijker dan de andere Texelse dorpen door de aanwezigheid van de ‘oude vissersfamilies’.

Er is een klein bedrijventerrein te vinden in Oosterend, maar de bewoners zijn niet tevreden over de wijze waarop dit ontwikkeld is. De bevolking is er nauwelijks bij betrokken geweest terwijl er genoeg ideeën waren over de invulling. Daarnaast is er onvrede over het gebrek aan locaties waar bedrijven gestart kunnen worden. Het voorbeeld is gegeven van iemand die noodgedwongen agrariër is geworden omdat er geen mogelijkheden waren op het bedrijventerrein om uit te breiden. Maar zelfs dan is de mogelijkheid om een eigen bedrijfsgebouw neer te zetten, desnoods in een leegstaande schuur, niet mogelijk. Er is een roep om andere en duidelijke regelgeving.

Scholen

Er zijn twee basisscholen in Oosterend. De Vliekotter (ontstaan uit een fusie tussen de christelijke en openbare basisschool) en de Reformatorische Timotheüsschool, de enige reformatorische privéschool in Nederland. De scholen werken in combinatieklassen. De leerkrachten zien onderwijsvernieuwing als een uitdaging. In verband met het krimpend aantal leerlingen op Texel loopt er nu een brede discussie over de kwaliteit en inrichting van het onderwijs op Texel.

[3] Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee

[4] Bij pulsvissen wordt gebruik gemaakt van lichtere netten die een elektrische pulse uitzenden, zodat de vissen richting de oppervlakte gaan. Dit is duurzamer en voordelig voor zowel de visser als de natuur. De netten zijn lichter waardoor er minder brandstofverbruik is en de netten slepen niet meer over de zeebodem, zodat er minder verstoring is van het leven op de zeebodem.

Er is één middelbare school op Texel, in Den Burg. Voor vervolgopleidingen moet men naar de overkant. Een groot aantal jongeren keert niet meer terug naar Texel na hun studie in verband met een betere werkgelegenheid in de regio dan op het eiland.

Voorzieningen

Voor de dagelijkse boodschappen zijn de basisvoorzieningen aanwezig in Oosterend, er is een supermarkt Spar en een slager. Verder is er een elektriciteitswinkel (hoewel de eigenaar het moet hebben van het installatiebedrijf wat hij bestiert), een fietsenmaker, een café, twee restaurants, en een slijterij. De publiekstrekker, zowel binnen als buiten Oosterend, de speelgoedwinkel heeft recent haar deuren gesloten, wat als een gemis wordt ervaren. Winkeliers hebben er last van dat veel boodschappen in Den Burg worden gedaan. De winkels krijgen steeds meer een functie voor ouderen en het vergeten pak melk. Zoals eerder genoemd zijn er, vanwege deze ontmoetingsfunctie, zorgen over het verdwijnen van de supermarkt. Door een actie van een groep bewoners, die hebben aangetoond dat het prijsniveau van de Spar vrijwel gelijk is aan goedkope supermarkten elders (inclusief reiskosten), stijgt de omzet bij de Spar weer. De bereikbaarheid van de Spar blijft echter een heikel punt.

5.5 Eigenaarschap en participatie

Texel heeft als eiland een enigszins anarchistische cultuur. Texelaars regelen zaken liever zelf, de TESO, Texel Energie en de opstartende Texelse Zorgcoöperatie zijn daar voorbeelden van.
Zo ook Oosterend. Oosterend wordt getypeerd als een zelfredzaam dorp. De Oosterenders weten zich goed te organiseren voor zowel grotere als kleinere evenementen, maar ook voor zaken die de toekomst/leefbaarheid van het dorp aan gaan. Zo is er een groep bewoners die ouderenhuisvesting wil organiseren, waarbij ze zelf onderzoek hebben gedaan naar de vraag van bewoners. Daarnaast organiseren ze zelf de bibliotheek, nadat de subsidie hiervoor stopte.
Ondanks dat Oosterenders zich goed kunnen organiseren, missen ze ondersteuning vanuit de gemeente. De gemeente Texel staat voor hun gevoel op een afstand. Er wordt over Oosterend en haar bewoners gesproken en niet mét. Het dorpsontwikkelingsplan uit 2008, met daarin enkele herstructureringsplannen is daar voor sommige bewoners een voorbeeld van. Dit plan heeft een soort van tweedeling in het dorp gebracht; vóór of tegen het plan. Deze strijd heeft ongeveer 3 jaar geduurd. De dorpscommissie heeft het laten rusten, maar de gemeente ook, dus in de tussentijd is er weinig gebeurd en zijn de gemoederen bedaard.
Door de strijd rondom het dorpsplan heeft de dorpscommissie zichzelf opnieuw uitgevonden. De coördinatie van ideeën en initiatieven ligt bij de dorpscommissie maar verdere uitwerking vindt plaats in ‘werkgroepen’ waarin andere Oosterenders en vertegenwoordigers van andere verenigingen en organisaties in zitten. Daardoor is het draagvlak onder en de afspiegeling van Oosterenders groot. De dorpscommissie hét aanspreekpunt voor de gemeente.
Tevens is de gemeente duidelijker geworden en realistischer in wat kan en wat niet. De samenwerking en communicatie tussen gemeente en Oosterend gaat nu beter. De gemeente laat meer over aan de dorpelingen en de dorpscommissie geeft zelf aan veel te willen regelen, zoals het organiseren van vervoer, in plaats van het voorstel dat de gemeente (i.s.m. de provincie) heeft gedaan.
Met de nieuwe ontwikkelingen waarin eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid centraal staan, speelt ook bij bewoners de bewoners de vraag ‘hoe kunnen we dit doen?’. De dorpscommissie staat er niet negatief tegenover om zaken op te pakken, maar zou wel graag vanuit de gemeente een bepaalde vorm van ondersteuning willen ontvangen, dit kan zijn een (klein) eigen budget, maar ook kennis, expertise en denkkracht om ideeën en initiatieven uit te voeren.

5.6 Conclusie

Als we teruggrijpen op de definitie van sociale kwaliteit en kijken naar de mogelijkheden om deel te nemen aan het maatschappelijk leven voor Oosterenders en wat van invloed is op hun welbevinden en individuele mogelijkheden, zijn er een paar zaken die opvallen zoals het groot aantal sociale netwerken en het activisme van de bewoners; er is grote verscheidenheid aan verenigingen en het is een hechte gemeenschap. Daarnaast is er een sterk zelforganiserend vermogen, bewoners pakken zaken graag op, op uiteenlopende terreinen. Bewoners constateren niet alleen de bedreigingen en vraagstukken in hun dorp, maar zien hier ook kansen en proberen die te benutten, zoals de galerie in de leegstaande kerk en het wonen en zorg project dat ze willen realiseren in de leegstaande school. Met een terugtrekkende overheid biedt dit organiserend vermogen mogelijkheden. Kanttekening die hierbij moet worden gemaakt is dat er ook een grens is wat bewoners zelf kunnen en willen oppakken. Op het gebied van ontmoeting en welzijn is er veel mogelijk, maar de grens zit wel bij (intensieve) zorg, omdat dit de persoonlijke levenssfeer van mensen raakt. De behoefte aan een vorm van 'overheidsbemoeienis' blijft nodig; medewerking en ondersteuning met kennis, expertise en denkkracht. Dit geldt niet alleen voor zaken op het sociale domein, maar vooral ook met betrekking tot bedrijvigheid en wonen. Een goede samenwerking tussen gemeente en dorpsbewoners is van essentieel belang.
Andere zaken die opvallen vanuit het oogpunt van sociale kwaliteit is dat om zolang mogelijk (thuis) in Oosterend te kunnen blijven wonen en deel te nemen aan het maatschappelijke leven is voor de oudere generatie openbaar vervoer, voorzieningen voor dagelijkse boodschappen en zorg in de buurt van belang. Voor jongeren is er ruimte op de woningmarkt nodig en werkgelegenheid.

6 Sociale kwaliteit in de vier kernen

In de vorige hoofdstukken werd per kern de sociale kwaliteit beschreven, op basis van observaties, bestaande bronnen en gesprekken met bewoners en partijen. De in dit onderzoek betrokken kernen blijken zeer divers van aard, zowel in ontstaansgeschiedenis, ruimtelijke kenmerken, het aantal inwoners als in de achtergrond van de inwoners.

Op basis van vier profielen is het niet mogelijk om eenduidig te bepalen welke factoren sociale kwaliteit bepalen. Er zijn veel factoren die op sociale kwaliteit van invloed zijn en die de sociale kwaliteit bepalen, deze zijn in iedere kern verschillend en vaak kernspecifiek. We kunnen enkele richtingen aangeven die bepalend zijn voor sociale kwaliteit. Deze worden in dit hoofdstuk per kwadrant van het analysekader sociale kwaliteit aangegeven. Er bestaat grote samenhang tussen de verschillende onderwerpen; onderdelen uit het ene kwadrant beïnvloeden het andere.

6.1 Leefomgeving

Bewoners hebben er erg veel last van “rotte kiezen” in een kern. Leegstand, vervallen vastgoed en verloedering hebben grote impact op het aangezicht van de kern en bewoners ergeren zich hier sterk aan. In een aantal kernen is er sprake van een concentratie sleetse woningen. Dit zijn in veel gevallen verkochte huurwoningen. Dit doet het vermoeden rijzen dat ze verkocht zijn aan huishoudens die de hypotheek net kunnen betalen en weinig overhouden voor onderhoud. Deze buurten krijgen een slechte naam in de gemeenschap, het werkt stigmatiserend.
Het belang van bereikbaarheid hangt sterk samen met het voorzieningenaanbod, het aantal ouderen en de afstand tot een grotere kern. Gezinnen en jonge huishoudens zijn geneigd om hun boodschappen bij een grote supermarkt te doen, maar voor ouderen is de dorpssupermarkt van groot belang. Temeer omdat het een ontmoetingsfunctie heeft. De kleine dorpssupermarkt staat echter onder druk. Het bestaansrecht neemt toe als er aanvullende diensten geleverd worden, zoals het postloket en een maaltijdservice voor oudere dorpsbewoners.
De grote afstand van de kernen tot de Randstad heeft voor- en nadelen. Het is aantrekkelijk vanwege de rust en ruimte. Negatief zijn de afstand tot werk en het gevoel van isolatie.

6.2 Meedoen en welbevinden

In de meeste kernen zijn er mensen te vinden die tal van activiteiten voor de gemeenschap opzetten, zoals Oosterend Present of het uitbaten van een ontmoetingsplek. Opvallend is dat in de ene kern het zelforganiserend vermogen groter is dan in de andere en de gemeenschap veel hechter is. Er zijn een aantal aanwijzingen die duiden op een oorzaak hiervoor:

- Bewoners hebben een gedeeld verleden. Ze wonen er lang, families hebben hetzelfde beroep als achtergrond (de marine), of hebben zelf de omgeving gemaakt (de Meerpenen, pioniers van de brakke grond) en de instroom van buiten is beperkt van omvang.
- Gedeeld belang: met name ondernemers die het belang zien van een vitale kern en financiële spin-off van hun inzet verwachten. Vaak vermengd met het belang dat zij zelf ook bewoner zijn. Het kan ook voorkomen als bewoners zich verenigen om een bepaalde ontwikkeling tegen te gaan, zoals het verdwijnen van een buslijn of buurthuis. Of juist iets willen dat blijft liggen, zoals de realisatie van ouderenwoningen.

- Bewoners zijn op het dorp zelf gericht: het dorp is niet alleen een woonwijk terwijl het sociale netwerk buiten de gemeenschap ligt, maar een plek waar mensen activiteiten ondernemen en actief een netwerk onderhouden

Opvallend genoeg kunnen bovenstaande eigenschappen ook leiden tot schisma's: geloof of afkomst kan leiden tot verwijdering van groepen uit de samenleving.
Soms zagen we dat de overheid en maatschappelijke partners het hebben laten afweten of zich terug trekken, waardoor bewoners hebben geleerd om het zelf te regelen. Dit lukte echter alleen als de kern hecht genoeg was. Ook heeft de inzet van de overheid overal ander effect.
Ontmoetingsplaatsen spelen een belangrijke rol, maar kunnen allerlei vormen aannemen, van dorpshuis tot buurtwinkel. Zo wordt in de zeer hechte gemeenschap Oosterend, relatief gezien, minder waarde toegekend aan het dorpshuis dan in vergelijking met Sint Maartens(vlot)brug, waar het echt een middel is voor verbinding.

Oud worden is in de meeste kernen een prangend vraagstuk. De veranderingen op het gebied van zorg en ondersteuning leidt tot zorgen onder ouderen. De mate waarin zij in de kern kunnen blijven wonen hangt sterk samen met het voorzieningenaanbod en de steun die ouderen van de omgeving krijgen. Over het algemeen redden ouderen zich wel. Hoe meer binding met de gemeenschap, hoe langer ouderen in hun huidige woning kunnen blijven. Ook al zijn woningen vaak niet geschikt. Hieraan zitten wel grenzen. Ondersteuning kan zeker wel, maar verzorging is twijfelachtig. Ouderen geven aan dat zij naar een grotere kern zullen verhuizen als basisvoorzieningen en de busverbinding verdwijnen.

6.3 Welvaart – sociaal economische kracht van de regio

De sociaal economische kracht van de kernen is veelal regionaal bepaald. In alle kernen zien we dat er voornamelijk laaggeschoold werk te vinden is. Voor werkgelegenheid oriënteren de dorpen zich steeds meer op de noordelijke Randstad, Alkmaar en in mindere mate de Agriport en offshore. De werkgelegenheid neemt af bij van oudsher belangrijke werkgevers als de Marine of agrariërs. Het belang van toerisme groeit daarentegen en kan zorgen voor een impuls in de kernen.
Het voorzieningenniveau staat in alle kernen onder druk, en daarmee met name voor ouderen de leefbaarheid. Er zijn vooralsnog weinig alternatieven voor in de plaats gekomen doordat de focus ligt op het in stand houden van 'wat is'. Terwijl het ontwikkelen van andere concepten nieuwe kansen biedt. Ondernemers kunnen hierbij een belangrijke rol vervullen; ze vervullen vaak een belangrijke functie in de gemeenschap en gewend zijn zichzelf 'opnieuw uit te vinden'. Daarnaast krijgen ze vaak veel voor elkaar, doordat ze beter de weg naar de gemeente en maatschappelijke partners weten te vinden. De aanwezigheid van ondernemers is derhalve op twee manieren van belang: de aanwezigheid van voorzieningen en het realiseren van nieuwe initiatieven om kernen vitaal te houden.

6.4 Eigenaarschap en participatie

Hechte gemeenschappen blijken veel zelf te kunnen organiseren. Dit zien we vooral terug in Oosterend en Julianadorp. Zij regelen veel zaken zelf. Het terugtrekken van de overheid en maatschappelijke partners kan dit zelfs versterken. Maar niet altijd, het werkt niet in alle kernen zo. In Middenmeer heeft men ondanks een gedeeld verleden en trots op het dorp, een relatief lage organisatiegraad.
Voor participatie is het van belang dat zowel de gemeente als de dorpsgemeenschap een duidelijk en door bewoners (h)erkend aanspreekpunt hebben. Zo weten bewoners de weg te vinden, als zij de overheid en maatschappelijke partners nodig hebben. Daarnaast zijn duidelijke afspraken over de communicatie en mate van invloed van belang en moeten partijen niet teveel beloven. In iedere kern troffen we een gemeente aan die aangaf zich te willen ontwikkelen in het samenwerken met bewoners.

Bijlage I - Analysekader sociale kwaliteit

1. LEEFOMGEVING
De kwaliteit van de omgeving waarin mensen wonen, werken en verblijven
• Belevings- en gebruikswaarde • (sociale) veiligheid • Woonkwaliteit • Woonomgeving • Publieke ruimte • Gezondheid • Recreatie • Identiteit & imago • Ruimtelijke kwaliteit • Infrastructuur (wegen)
Leidende vraag: *Kun je er prettig wonen, werken en verblijven?*

2. MEEDOEN EN WELBEVINDEN
Meedoen aan sociaal, economisch en cultureel leven
• Werk • Vrijwilligerswerk • Mobiliteit (openbaar vervoer) • Sociale netwerken en verbanden • Voorzieningen (zorg, kinderopvang) • Sportmogelijkheden • Ontmoetingsplaatsen • Toegankelijkheid, betaalbaarheid
Leidende vraag: *Zijn er voldoende mogelijkheden om actief deel te nemen aan de samenleving?*

3. WELVAART
Sociaal-economische kracht van de regio
• Regionale economie • Balans vraag en aanbod van werk • Onderwijs • Duurzaamheid • Innovatie • Voorzieningen (winkels e.d) • Inkomenssituatie, armoede
Leidende vraag: *Wat zijn de mogelijkheden voor een goede sociaal-economische positie, nu en in de toekomst?*

4. EIGENAARSCHAP EN PARTICIPATIE
Zeggenschap en handelingsmogelijkheden
• Medezeggenschap/participatie • Verantwoordelijkheid bij burger • Eigenaarschap • Burgerkracht/burgerinitiatief • Sociaal kapitaal • Empowerment, community-vorming • Draagvlak en betrokkenheid • Toegang tot kennis en informatie
Leidende vraag: *Hebben burgers voldoende zeggenschap en handelingsmogelijkheden om zelf invloed uit te oefenen?*

1. De kwaliteit van de omgeving waarin mensen wonen, werken en verblijven

- Welke aspecten van de omgeving worden als prettig/onprettig ervaren?
- Wat zijn de gebruiksmogelijkheden van de omgeving, en wat zijn wensen op dat vlak?
- Wat is de kwaliteit van de woning, zijn de woningen passend voor het gebruik, en de gebruikers?
- Hoe ziet de directe woonomgeving er uit, en hoe ervaren de bewoners deze? (o.m. schoon, heel en veilig)?
- Is er voldoende publieke ruimte en hoe ziet deze er uit?
- Welke factoren beïnvloeden de gezondheid van de bewoners?
- Is er in de omgeving voldoende natuur en mogelijkheid voor recreatie, passend bij de wensen van de gebruikers?
- Voelen bewoners zich verbonden met de plek, wat is het imago, is er sprake van een 'identiteit'?
- Hoe staat het met de ruimtelijke kwaliteit en wat vinden gebruikers daar van?

2. Meedoen aan sociaal, economisch en cultureel leven

- Zijn er voldoende mogelijkheden voor passende banen?
- Zijn er mogelijkheden voor vrijwilligerswerk?
- Kunnen mensen beschikken over mogelijkheden voor mobiliteit?
- Beschikken mensen over voldoende sociale netwerken/verbanden, is er sprake van eenzaamheid?
- Zijn de benodigde voorzieningen aanwezig of bereikbaar (zorg, ondersteuning, speelplaatsen, kinderopvang)?
- Zijn er mogelijkheden voor sport?
- Zijn er voldoende en passende ontmoetingsplekken (in de publieke ruimte, dorpshuis, café)?
- Zijn voorzieningen toegankelijk en betaalbaar?
- Beschikken mensen over voldoende financiele middelen om deel te nemen aan het sociale leven?

3. Sociaal-economische kracht van de regio

- Hoe ziet de regionale economische situatie er uit?
- Bestaat er een balans tussen vraag en aanbod van banen? Zowel kwalitatief als kwantitatief?
- Zijn er voldoende onderwijs- en opleidingsmogelijkheden, en sluiten deze aan bij wat de markt vraagt?
- Is de economie duurzaam van karakter, toekomstgericht?
- Is er voldoende sprake van innovatie?
- Hoe staat het met het MKB?
- Zijn er voldoende winkels, pinautomaten, etc?
- Wat is de inkomenssituatie? Inkomensbronnen?
- Is er sprake van armoede?

4. Zeggenschap en handelingsmogelijkheden

- Worden burgers betrokken bij beleid en uitvoering via participatie?
- (Hoe) wordt gezorgd dat burgers zoveel mogelijk (mede)-verantwoordelijkheid dragen?
- Is het mogelijk om burgers (mede) eigenaar van het vraagstuk en de oplossing te maken?
- Worden burgerkracht, het sociaal kapitaal (bv. vrijwilligers) en eigen initiatieven gestimuleerd, gefaciliteerd en gebruikt?
- Wordt bevorderd dat de gemeenschap sterker wordt en daarmee meer oplossingsmogelijkheden ontwikkelt?
- Hoe wordt de betrokkenheid en het draagvlak van burgers versterkt?
- Hebben burgers voldoende toegang tot noodzakelijke kennis en informatie? Is die voor hen begrijpelijk, bruikbaar en tijdig?
- Is de communicatie open, transparant en eerlijk?

Bijlage II - Bronnen

Bronnen Julianadorp

Voor het in kaart brengen van Julianadorp is gebruik gemaakt van verschillende bronnen:

- Bestaande bronnen:
    - Rapport Kansen voor kernen in de Kop (Provincie Noord-Holland, dec. 2013)
    - CBS, statistische gegevens over de bevolking en woningvoorraad
- Interviews met organisaties in en bewoners van Julianadorp:
    - Gemeente Den Helder: dhr F. op den Berg
    - Prinses Margrietschool, dhr. Van Zandwijk
    - Omring, mevr. A. Bontes
    - Wst. Den Helder, dhr. van Kesteren
    - Belangenvereniging Julianadorp, dhr. J. Alberink
    - Dorpshuis Julianadorp, dhr. K. Vermaas
    - Wijksteunpunt De Verbinding, dhr. P. Offermans
    - Kapper en raadslid, dhr. L. Dekker
    - Wijkplatform Julianadorp, dhr. C. Pieterse
    - Diverse bewoners via straatinterviews en bewonersavond

Bronnen Middenmeer

Voor het in kaart brengen van Middenmeer is gebruik gemaakt van verschillende bronnen:

- Bestaande bronnen:
    - Rapport Kansen voor kernen in de Kop (Provincie Noord-Holland, dec. 2013)
    - CBS, statistische gegevens over de bevolking en woningvoorraad
- Websites voor de historie van Middenmeer:
    - Historisch Genootschap Wieringermeer: http://www.wieringermeergeschiedenis.nl/
    - Oneindig Noord-Holland: http://onh.nl/nl-NL/gemeente/43/hollands-kroon
- Interviews met organisaties in en bewoners van Middenmeer:
    - Gemeente Hollands Kroon, Mw. G. van Deutekom en dhr. H.
    - Wooncompagnie, Mw. P. Spaanse en Mw. M. Doll
    - Stichting de Wering, Mw. J. de Vries
    - Wonen plus Welzijn
    - Ontmoetingskerk, dhr. J. Zondag
    - Agrotheek, dhr. J. de Schutter (directeur)
    - ANBO, seniorenpartij, Dhr. P. Meijer
    - Zakenclub Middenmeer, Dhr. Dekker
    - Fam. Blijdorp, agrarier
    - Dhr. H. Immink, ondernemer
    - Mw. Knook

Bronnen Oosterend

Voor het in kaart brengen van Oosterend is gebruik gemaakt van verschillende bronnen:

- Bestaande bronnen:
    - Rapport Kansen voor kernen in de Kop (Provincie Noord-Holland, dec. 2013)
    - CBS, statistische gegevens over de bevolking en woningvoorraad
    - Texel in Cijfers, statistische gegevens over de bevolking en woningvoorraad
- Interviews met organisaties in en bewoners van Oosterend:
    - Gemeente Texel: Mw. I. Boerdijk, mw. E. Lindenbergh, mw. C. Lutke-Schipholt
    - Texels Welzijn, mw. B. Verhoeven
    - Stichting Woontij, mw. C. Groen, dhr. C.A. Trap
    - Snelstart, dhr. W. Ploeg jr.
    - Texelzorg (zorgcoöperatie), mw. T. Visser
    - Dorpscommissie, dhr. A. Hoven
    - Basisschool De Vliekotter, mw. H. Roersma (directeur)
    - Muziekvereniging Excelsior, dhr. P. Bakker
    - Het Cafeetje, dhr. V. Witte
    - Zelfstandig ondernemer, mw. I. Bremer
    - Voor mekaar in Strend, mw. S. Bremer, dhr. M. Koehof

Bronnen Sint-Maartensvlotbrug

Voor het in kaart brengen van Sint-Maartensvlotbrug is gebruik gemaakt van verschillende bronnen:

- Bestaande bronnen:
    - Rapport Kansen voor kernen in de Kop (Provincie Noord-Holland, dec. 2013)
    - CBS, statistische gegevens over de bevolking en woningvoorraad
- Interviews met organisaties in en bewoners van Sint-Maartensvlotbrug:
    - Gemeente Schagen, contactpersoon Jan Paasman
    - Wijnand Ursem en Marliek Goed, OBS de Brug in Sint Maartensbrug
    - Vrijwilligers van Shoppie in dorpshuis Sint Maartensbrug
    - Mw. Burger, Omring Thuiszorg
    - Mw. Jongejan, Eigenaar Verfwinkel
    - Dhr. Kooy, Vrijwilliger Dorpskrant de Uijtkijk
    - Dhr. Appelman, Bewoner en vrijwilliger diverse bestuursfuncties
    - Dhr. Houdewind, eigenaar vakantiehuizen
    - Mw. Nater, eigenaar bungalowpark
    - Mw. Verduin, eigenaar vakantiepark